

Heidi Saarinen & Henna Väliäho

RYHMÄTOIMINNALLISET KEINOT LASTEN SOSIAALISTEN TAITOJEN TUKEMISESSA JA KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISYSSÄ OULUN KAUPUNGIN PÄIVÄKODISSA

RYHMÄTOIMINNALLISET KEINOT LASTEN SOSIAALISTEN TAITOJEN TUKEMISESSA JA KIUUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISYSSÄ OULUN KAUPUNGIN PÄIVÄKODISSA

Heidi Saarinen &
Henna Väliäho
Opinnäytetyö
Syksy 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Heidi Saarinen & Henna Väliäho

Opinnäytetyön nimi: Ryhmätoiminnalliset keinot lasten sosiaalisten taitojen tukemisessa ja kiusaamisen ennaltaehkäisyssä Oulun kaupungin päiväkodissa

Opinnäytetyön ohjaajat: Markku Koivisto & Päivi Tervasoff

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2016

Sivumäärä: 59+16 liitesivua

Opinnäytetyömme on projektiluontoinen eli toiminnallinen opinnäytetyö, joka toteutettiin yhteistyössä yhden Oulun kaupungin päiväkodin kanssa. Ryhmän lapset olivat 5-6-vuotiaita. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarjota päiväkodille menetelmiä lasten ryhmäyttämiseen ja lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen, mikä pidemmällä aikavälillä voi auttaa kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Tavoitteenamme on tukea lasten ryhmäytymistä ja ryhmäytötaitoja sekä tarjota keinoja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn lapsiryhmässä ryhmätoiminnallisilla keinoilla. Työn viitekehyksenä käytimme aiheeseen liittyvää tietokirjallisuutta, jonka pohjalta suunnittelimme toimintatuokiot.

Pidimme päiväkodissa kaksi aamupiiriä, jotka käsittelivät toisten huomioon ottamista, kiusaamista sekä anteeksi pyytämistä ja – antamista. Toteutimme aamupiirien jälkeen viisi toimintatuokioita, joilla pyrimme vahvistamaan ja tukemaan lasten sosiaalisia taitoja, ryhmäytötaitoja sekä ryhmähenkeä. Järjestimme toimintatuokiot keväällä 2016.

Keräsimme toiminnastamme palautetta jokaisen toimintatuokion jälkeen henkilökunnalta sekä lapsilta. Annoimme palautetta myös toisillemme toimintatuokioiden jälkeen. Palautteiden mukaan toiminta oli mielekästä ja motivoivaa, olimme rauhallisia ja luontevia ohjaajia ja työ vastasi asettamiamme tavoitteita. Myös lapsilta kerätyn palautteen mukaan toiminta oli mukavaa ja hauskaa. Opinnäytetyömme olisi ehkä kuitenkin ollut antoisampi, jos tuokiot olisi pidetty toimintakauden alussa syksyllä. Jatkotutkimuksena voitaisiin tutkia, olisiko ryhmäyttävästä toiminnasta vielä enemmän hyötyä kiusaamisen ennaltaehkäisyyn, jos sitä toteutettaisiin pidemmällä aikavälillä koko ryhmän kesken.

Avainsanat: ryhmäyttäminen päiväkodissa, turvallinen ryhmä, lasten sosiaaliset taidot, kiusaaminen, kiusaamisen ennaltaehkäisy

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Social Services

Author: Heidi Saarinen & Henna Väliäho

Title of thesis: Preventing bullying and supporting children's social skills with the means on group activities in a kindergarten in the city of Oulu

Supervisor: Markku Koivisto & Päivi Tervasoff

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2016

Number of pages: 59+16 appendix pages

Our thesis is a project based, functional thesis, which was carried out in cooperation with one kindergarten group in the City of Oulu. The group of children were aged between 5-6 years. Our thesis aims to provide methods for the kindergarten to support children's social skills and to make them a tight group, which in the long term use can help to prevent bullying. Our goal is to support the children's group formation and team work skills, as well as provide a means for the prevention of bullying in child groups by working together as a team. For the framework of this thesis we used literature and other data, on what basis we planned our sessions for the group.

We held two morning assemblies, which dealt with considering others, bullying and apologizing as well as forgiving. After the two morning assemblies we had five active sessions with what we aimed to strengthen and support children's social skills, teamwork skills and team spirit. Sessions were held in the spring of 2016.

We asked for feedback from the kindergarten staff and children after each activity session. We also gave feedback to each other after each session. According to the feedback we had activities were meaningful and motivating, we were calm and natural mentors and work responded to our goals. Also, according to the feedback collected from the children activities were nice and fun. Our thesis, however, might have been more rewarding if the activity sessions had been held in the beginning of semester in autumn. Further studies could investigate whether having sessions to improve the spirit of the group has more benefits on the prevention of bullying, if the sessions are held in the long term with the whole group.

Key words: grouping, secure group, children's social skills, bullying, prevention of bullying

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LAPSEN SOSIAALINEN KEHITYS JA RYHMÄYTTÄMISEN TÄRKEYS.....	8
2.1 Moraali ja empatiakyky	8
2.2 5-6 -vuotiaat lapset vertaisryhmässä.....	9
2.3 Sosiaalinen kehitys 5-6 -vuotiailla.....	11
2.4 Ryhmäyttäminen.....	12
2.5 Turvallinen ryhmä	13
2.6 Ryhmän kehitysvaiheet	15
2.7 Ryhmän ja ryhmätoiminnan tärkeys lapsille.....	17
3 KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY	19
3.1 Mitä kiusaaminen on?	20
3.2 Kiusaamisen muodot	21
3.3 Kiusaamisen roolit	22
3.4 Kiusaaminen päiväkodissa	23
3.5 Lasten välisiin ristiriitoihin puuttuminen.....	24
3.6 Aikuisen rooli kiusaamistilanteissa	26
4 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLINEN TOTEUTTAMINEN	28
4.1 Havainnointi.....	29
4.2 Sääntö- ja ryhmäyttämisleikit.....	30
4.3 Toimintatuokioiden tavoitteet, toteutus ja arviointi	32
4.3.1 Aamupiirit	33
4.3.2 Toimintatuokiot.....	36
5 ARVIOINTI	48
6 POHDINTA.....	52
LÄHTEET	57
LIITTEET	60

1 JOHDANTO

Suomessa on vasta viimevuosina alettu käsittelemään kiusaamista myös päiväkotikäisiä koskevana ilmiönä. Pienten lasten kiusaamisesta tehtyjen tutkimusten mukaan kiusaaminen päiväkodissa muistuttaa koulukiusaamista ja ilmenee samoilla tavoin ja pienten lasten väliseen kiusaamiseen tulee aina suhtautua vakavasti. Varhaiskasvatuksessa ilmenevän kiusaamisen seurauksia kiusatulle voivat olla yksinäisyys, haluttomuus aloittaa koulunkäynti sekä heikentynyt itsetunto. Kiusaaminen on usein opittua käytöstä, jonka lapsi on oppinut saadessaan kiusaamiselle myönteistä vahvistusta lapsiryhmältä ja vain vähän negatiivista palautetta kiusaamisesta aikuisilta. Kiusaamisen lopettamiseksi tarvitaankin aikuisen aktiivista tukea ja puuttumista. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 3.)

Opinnäytetyömme käsittelee ryhmäyttävän toiminnan ja lasten sosiaalisten taitojen tukemista apuna kiusaamisen ennaltaehkäisyssä päiväkodissa. Kohderyhmänämme ovat 5-6 – vuotiaiden lasten päiväkotiryhmä, jossa aikaisemmin on havaittu haasteita lasten ryhmäytötaidoissa ja jännitteitä lasten välillä. Valitsimme tämän aiheen, sillä kiusaaminen on nykypäivänä ajankohtainen aihe. On havaittu, että kiusaamista esiintyy päiväkodeissa enemmän kuin mitä on arveltu. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 8). Käsittelemme kiusaamista ryhmäyttämisen ja erilaisten ryhmätoimintojen kautta, koska ryhmäyttäminen on tärkeää jo pientenkin lasten keskuudessa, sillä tiiviin ryhmän jäsenet eivät koe tarvetta kiusata toisiaan. On tärkeää, että päiväkotiryhmä on tiivis ja lapset tuntevat olonsa turvallisiksi, sillä turvallisella oppimisympäristöllä on suuri merkitys lasten ja nuorten kasvulle ja kehitykselle. (Repo 2013, 15.)

Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja pidämme lapsille viisi toiminnallista ryhmäyttämistuokiota, joissa leikkimme erilaisia ryhmäytymisleikkejä ja teemme muuta ryhmäyttävää toimintaa. Pidämme toiminnalliset tuokit yksi - kaksi kertaa viikossa. Ennen ryhmäyttämistuokioita pidämme lapsille kaksi aamupiiriä, joissa tutustumme lapsiin ja käsittelemme kiusaamisaihetta lasten kanssa. Vaikka toimintatuokit olivat keväällä, eivätkä syksyllä päiväkotivuoden alussa, koemme

ryhmytyimisestä silti olevan hyötyä päiväkotiryhmälle, koska päiväkotiryhmään oli vasta tullut uusia lapsia, jotka toimintatuokioiden avulla voivat päästä nopeammin osaksi ryhmää. Tuokit edesauttavat lasten sosiaalisia taitoja ja tarjoavat lapsille keinoja toimia ryhmässä erilaisissa tilanteissa esimerkiksi siirryttäessä kouluun.

Käytämme opinnäytetyössämme käsitteitä ryhmäyttäminen päiväkodissa, turvallinen ryhmä, lasten sosiaaliset taidot, kiusaaminen ja kiusaamisen ennaltaehkäisy. Työn viitekehyksenä käytämme aiheeseen liittyvää tietokirjallisuutta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarjota päiväkodille keinoja lasten ryhmäyttämiseen ja lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen, mikä pidemmällä aikavälillä voi auttaa kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Tavoitteenamme on tukea lasten ryhmäytymistä ja ryhmäytötaitoja sekä tarjota keinoja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn lapsiryhmässä ryhmätoiminnallisilla keinoilla.

Opinnäytetyön myötä haluamme oppia keinoja, joilla lapsiryhmää voi ryhmäyttää ja tällä tavoin luoda lapsista tiiviin ja turvallisen ryhmän. Uskomme, että opinnäytetyön avulla opimme myös sellaisia keinoja, joilla kiusaamista voi ennaltaehkäistä, mikä varmasti edesauttaa meidän taitojamme ratkaista mahdollisesti ilmeviä ristiriita- ja kiusaamistapauksia, kun olemme päiväkodissa töissä. Lisäksi omana oppimistavoitteenamme on myös saada lisää kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta ja lapsiryhmän kanssa toimimisesta sekä toiminnan suunnittelemisesta ja sen toteuttamisesta. Uskomme myös, että meidän oma ammatillinen osaaminen kehittyy opinnäytetyöprosessin aikana.

2 LAPSEN SOSIAALINEN KEHITYS JA RYHMÄYTTÄMISEN TÄRKEYS

Lapsen sosiaalinen kehitys pitää sisällään arvoja ja rooleja, joita lapsi oppii ja omaksuu perheeltään, sukulaisiltaan, ystäviltaan ja yhteiskunnasta. Sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan lapsen kykyä olla ja toimia muiden kanssa sekä lapsen vuorovaikutustaitoja. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 156.) Sosiaalinen kehitys kulkee rinnakkain tunne-elämän ja minäkäsityksen kanssa ja se jatkuu koko ihmisen elämän ajan. Vähitellen lapsi muodostaa käsityksen itsestään muiden joukossa ja lapsi on altis vaikutteille, joita hän saa muilta ihmisiltä. Kuva siitä, millainen ihminen on ja millainen on hyväksyttävä tapa käyttäytyä, opitaan jo varhain lapsuudessa. (Ojanen, Ritmala, Sivén, Vihunen & Vilén 2013, 166.)

Lasten vanhemmilla on suuri vaikutus sosiaaliseen kehitykseen. Vanhempien ja lasten välinen kiintymyssuhde sekä mallit jotka lapsi on kotona oppinut, vaikuttavat oleellisesti siihen, miten lapsi hahmottaa itseään muiden kanssa ja kuinka hän alkaa kohdata muita ihmisiä. Vanhemmilta opitut arvot, uskomukset ja asenteet vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen, esimerkiksi siihen minkälainen käytös on suotavaa ja minkälainen ei. (Vilén ym. 2006, 156.)

2.1 Moraali ja empatiakyky

Moraalinen kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jolloin lapselle muodostuu käsitys oikeasta ja väärästä. Kehitys tapahtuu kahdessa vaiheessa, jossa ensin opitaan ja ymmärretään moraaliset rajoitukset ja myöhemmin lapselle kehittyy moraalinen suhteellisuustaju. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi käsittää, että moraaliset säännöt eivät ole ehdottomia vaan niitä voidaan muuttaa ja niistä voidaan yhteisesti sopia. Pieni lapsi osaa arvioida asioita vain omasta näkökulmastaan, eikä osaa erottaa vielä toisten ajattelua tai tunteita omistaan. 5-6-vuotiaat lapset osaavat jo ottaa toisten tunteet huomioon ja olla yhteistyökykyisiä. On tärkeää ohjata kaikenikäisiä lapsia roolinottoon eli asioiden näkemiseen

muiden kannalta sekä mahdollistaa vuorovaikutus toisten lasten kanssa. Roo-
linotto auttaa lasta ymmärtämään oman käytöksensä seuraukset ja näkemään
tilannetta toisen kannalta. Esimerkiksi jos lasta pyydetään kiusaamistilanteessa
kuvittelemaan itsensä uhrin asemaan ja vaaditaan häntä lohduttamaan uhria. Ta-
voitteena on saada lapsi ymmärtämään harmi, jonka hänen käyttäytymisensä on
aiheuttanut. (Pulkkinen 2002, 115-116.)

Empatia on moraalinen tunneisiin viittaava ulottuvuus ja se tarkoittaa kykyä ymmär-
tää toisen ihmisen tunteita ja kykyä eläytyä niihin (Ojanen ym. 2013, 172). Jotta
lapsi oppii käyttäytymään ja vuorovaikuttamaan hyväksyttävästi on välttämätöntä
opetella empatian kyky. Lapsen empatiataito alkaa kehittyä vähitellen lapsen
opetellessa tulkitsemaan sanattomia viestejä kuten ilmeitä ja eleitä sekä kommu-
nikoiden itse ilman sanoja. Lapsi oppii pikkuhiljaa huomaamaan muiden tarpeita
ja vastaamaan niihin, kun on itse kokenut tulleensa ymmärretyksi ja kuulluksi.
Empatia kykykin kehittyy siis vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Jokainen
lapsi oppii empatiaa eri tahdissa ja eri tavalla. Kasvattajan tulee muistaa, että
lapsi ei opi empatiaa jos hän ei sitä itse saa. (Vilen ym. 2006, 157.) 5-6-vuotiaan
lapsen tulisi osata tuntea tervettä syyllisyyttä tekemästään vääryydestä toista
kohtaan. Lapsen tulisi osata 5-6 vuoden iässä samaistua toisen lapsen tunteisiin
ja ymmärtää aiheuttamansa harmi toiselle. (Helsingin kaupunki sosiaalivirasto
2008, viitattu 8.10.2016.)

2.2 5-6 -vuotiaat lapset vertaisryhmässä

Vertaisryhmällä tarkoitetaan ryhmää, jossa on lapsen ikätovereita, kavereita ja
ystäviä. Lapset ovat luonnostaan kiinnostuneet toisista lapsista ympärillään. Pie-
nillä lapsilla kontakti luodaan aluksi toisiin lapsiin ilmeiden ja eleiden avulla kuten
hymyilemällä sekä äänтелеillä. Aluksi vuorovaikutus voi olla hyvinkin kömpelöä
ja lapset tarvitsevat aikuisen ohjaamista vuorovaikutuksen oppimisessa. Leikit
kehittyvät, kun vuorovaikutuksen perustaidot on opittu. Lapselle kaverit ja ystävät
ovat tärkeitä ja niiden merkitys vain syvenee, kun lapsi kasvaa. (Ojanen ym.
2013, 166.) 5-6 -vuotiaalle lapselle ystävät ovat hyvin merkittävässä asemassa
ja tässä iässä lapsi yleensä valitsee ystävänsä sukupuolen perusteella. Yleensä

tämän ikäinen lapsi haluaakin leikkiä samaa sukupuolta itsensä kanssa olevien lasten kesken. (Helsingin kaupunki sosiaalivirasto 2008, viitattu 8.10.2016.)

Aktiivisen toiminnan kautta ja olemalla vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa lasten sosiaaliset taidot kehittyvät. Kyvyiltään ja asemaltaan lapset ovat vertaisryhmissä suunnilleen tasavertaisia. Kokemukset vertaisryhmässä vaikuttavat myös lapsen maailmankuvan ja persoonallisuuden kehittymiseen. On tärkeää, että lapsella on mahdollisuuksia testata omaa ainutlaatuisuuttaan vertaisryhmässä, sillä lapsen kuva omasta itsestään muodostuu vertaisten parissa. Ryhmässä toimiessaan lapsi luo kuvaa siitä, miten kuuluu toimia ja minkälainen käytös on hyväksyttävää ja mitä asioita taas ei kuulu arvostaa. (Vilén ym. 2006, 217-218.)

Lapset oppivat uusia taitoja myötäilemällä ja matkimalla toisiaan. Lapsi voi vertaisryhmässä harjoitella erilaisia rooleja sekä saada kokemusta sosiaalisesta toiminnasta. Lapsi oppii vertaissuhteiden avulla yhteistoiminnan sääntöjä sekä opettelee toimimaan ryhmässä tasavertaisesti ja kuuntelemaan muita. Lapsen saadessa palautetta muilta lapsilta omasta käyttäytymisestään lapsen vuorovaikutustaidot vahvistuvat ja kehittyvät. Eri-ikäiset lapset tarvitsevat tukea ja ohjausta ystävyysuhteiden luomisessa, nuoremmat enemmän ja vanhemmat lapset vähemmän. (Ojanen ym. 2013, 167.) Aikuisen tulisi tukea 5-6 -vuotiasta lasta kaverisuhteiden muodostamisessa esimerkiksi tukemalla lasta oma-aloitteisuuteen ja vastavuoroisuuteen muiden lasten kanssa toimiessa. (Helsingin kaupunki sosiaalivirasto 2008, viitattu 8.10.2016). Konkreettisesta ohjauksesta sosiaalisissa tilanteissa on lapselle hyötyä, sillä niin hän oppii eläytymään muiden elämään ja kuuntelemaan muita (Ojanen ym. 2013, 167).

Ystävä- ja kaverisuhteiden puuttuminen tai muiden lasten hyljeksintä voivat johtaa lapsella kielteisen minäkuvan muodostumiseen. Tällöin lapsi voi kokea itsensä epävarmaksi sosiaalisissa tilanteissa myöhemminkin. Toisten lasten ennakkoluulot ja pelot tai esimerkiksi lapsen tapa ilmaista itseään tavalla, mitä muut eivät ymmärrä, voivat olla syitä ulkopuolelle jäämiseen. Aikuisen rooli tällaisissa tilanteissa on välttämätöntä. Ennakkoluulot voidaan voittaa aikuisen opastuksella

sekä aikuinen voi tukea ja ohjata lasta ilmaisemaan itseään toisilla keinoilla. Ystävien kanssa lapsi voi kokea maailmaa tavalla, joka aikuiselle voi olla jo vierasta. (Ojanen ym. 2013, 167.)

On tärkeää, että lapsiryhmässä korostetaan sitä, että lasten toimiessa yhteisesti hyväksyttävällä tavalla, silloin jokaisella lapsella on mahdollisuus saada hyväksyntää myönteisellä tavalla. Aikuisten täytyy osata ohjata lapsia hienovaraisesti ristiriitatilanteissa esimerkiksi kuvaamalla tilanne mitä tapahtui ja miettimällä yhdessä lasten kanssa mikä toiminnassa ei ollut sääntöjen mukaista ja pohditaan mitä vaihtoehtoisia tapoja olisi ratkaista tilanne. On tärkeää, että aikuinen huolehtii siitä, että ryhmässä ei syyllistetä tovereita eikä aiheuteta epäonnistumisen kokemuksia. Aikuisen on hyvä ohjata lapsia antamaan toisilleen positiivista palautetta, mutta myös käymään läpi sellaisia asioita ja toimintaa, joka ei ole hyväksyttävää. Vertaisryhmän myönteinen malli lisää hyvää käyttäytymistä ja jos lapsi kokee ryhmässä ystävällisyyttä ja anteliaisuutta hän toimii itsekkin myöhemmin samoilla tavoin. (Vilén ym. 2006, 218.)

2.3 Sosiaalinen kehitys 5-6 -vuotiailla

5-6-vuotiaat lapset pitävät muiden lasten ja aikuisten seurasta. Kaverit ovat tässä iässä jo tärkeitä ja ystävyyssuhteet voivat olla jo kestäviä. 5-6-vuotiaan lapsen sosiaaliset taidot ovat hioutuneet aiempaa taitavammiksi ja lapset osaavat keskustella ja neuvotella asioista sekä he osaavat sanoittaa omia tunteitaan. Lapsen tunteet ja moraaliset käsitykset kehittyvät huimasti ja lapsi pohtii hyvien ja pahojen tekojen eroa ja hakee vanhemmiltaan vahvistusta omille käsityksilleen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2016. Viitattu 13.6.2016.)

Vanhemmillä on suuri ja tärkeä rooli lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Vanhempien tulee myös asettaa lapselle rajoja ja sääntöjä, sillä ne ohjaavat lapsen käyttäytymistä ja tuovat lapselle turvaa. Lapsi oppii sääntöjen ja rajojen noudattamista myös sosiaalisista kontakteista kuten esimerkiksi päivähoidosta. Omasta kasvuympäristöstään lapsi saa eväitä sosiaaliseen maailmaan. Kavereiden kanssa toimiessa lapsi pääsee harjoittelemaan sosiaalisia taitoja ja kaverisuhteet

ovatkin tärkeitä myös lapsen hyvän itsetunnon kehittymisen kannalta. (Hakonen & Suma 2016. Viitattu 13.6.2016.)

Ryhmällä on myös suuri merkitys 5-6-vuotiaalle lapselle. Sosiaalinen kehittyminen ja itsenäistyminen tapahtuvat parhaiten ryhmässä toimiessa ikätovereiden kanssa. Ikätovereiltaan lapsi voi oppia paljon uusia ja rakentavia käyttäytymismalleja sekä lapsi voi oppia kavereiltaan myös uusia keinoja ilmaista itseään ja omia tunteitaan. Lapselle on todella tärkeää, että hän voi tuntea kuuluvansa johonkin ryhmään ja että hän voi samaistua ikätovereihinsa. Tärkein asia lapsen ystävyysuhteissa ei kuitenkaan ole ystävien määrä vaan niiden laatu. Jo yhdenkin hyvän ystävän kanssa lapsi oppii ja harjoittelee luottamuksellisista ja henkilökohtaisista tunteista ja asioista keskustelemista sekä vastuunkantamista ihmisuhteissa. (Jarasto & Sinervo 1998, 116-120.)

2.4 Ryhmäyttäminen

Ryhmäyttäminen on pitkäaikainen prosessi, jossa ryhmän jäsenten tulee oppia tuntemaan toisensa mahdollisimman hyvin. Ryhmän jäsenten välille halutaan rakentaa tiivis luottamussuhde ja hyvä vuorovaikutussuhde. On tärkeää, että jokainen ryhmän jäsen tuntee olonsa viihtyisäksi ja turvallisiksi ryhmässä. Ryhmäyttämisen tavoite on luoda luottamuksellinen ilmapiiri ja se tähtää saumattomaan ja toimivaan yhteistyöhön ryhmän jäsenten kesken. (MAST, viitattu 28.10.2015.) Ryhmän syntymiselle on annettava aikaa ja sen ryhmäyttämistä on tuettava, jotta ryhmästä voi tulla turvallinen ja yhteistoimintakykyinen ryhmä. (Himberg & Jauhiainen 1998, 98).

Lapset eivät ole ryhmässä vuorovaikutuksessa vain aikuisen, vanhemman, opettajan tai ohjaajan kanssa, vaan he ovat osa ryhmää ja vuorovaikutuksessa kaikkien kanssa, myös muiden lapsien. Ryhmän muodostuessa lapsen asema ryhmässä muotoutuu pian tietynlaiseksi. Jo ennen ryhmän muihin jäseniin kunnolla tutustumista lapset muodostavat mielipiteitä toisistaan perustuen ensivaikutelmaan. Lapset tarkkailevat ryhmän muodostuessa toisiaan ja toistensa rooleja ja hyvin pian joku lapsi voi saada suosituksen aseman ja joku toinen jää ystävävalin-

noissa taka-alalle. Aikuisten toimintatavat ohjailevat ryhmänmuodostuksen prosessia ja siksi aikuisen onkin tärkeää miettiä omia toimintatapojaan ja ryhmäyttämisen keinoja. (Helenius & Korhonen 2008, 59-61.)

Ryhmäyttämistä voi tehdä muillakin keinoin kuin vain ryhmäyttämisleikeillä. Ryhmähengen rakentamiseksi on olemassa monenlaisia keinoja. Yhteinen aika on merkittävä ryhmähengen rakentaja. Kun ryhmä käyttää kunnolla aikaa toisiinsa tutustumiseen ja asioiden yhdessä tekemiseen, syntyy ryhmän jäsenten välille side. Myös ryhmän omat tunnukset ja säännöt kasvattavat ryhmähenkeä. Kun ryhmällä on omia tunnuksia, kuten nimi, ryhmä kokee yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jokaisen ryhmän on myös hyvä luoda omat säännöt, joissa sovitaan, miten erilaisissa tilanteissa toimitaan. Jos yhteiset säännöt on sovittu jo ennen hankalaa tilannetta, ryhmän välinen kitka vähenee, kun kaikki tietävät miten on yhdessä sovittu toimia. (Erjanti, Hongisto, Kemiläinen, Kujala, Leinonen, Lämsä, Savo, Sillander, Uurto 2008, 272-273.)

Kaikista ryhmäyttävin tekijä on kuitenkin yhteiset kokemukset. Kun asioita tekee yhdessä, ryhmä luo yhteisiä muistoja. Kun ryhmällä on yhteisiä muistoja ja kokemuksia, joita käydä läpi yhdessä, ryhmä tiivistyy. Yhteisten kokemusten ja tekemisten ei tarvitse olla suuria, vaan esimerkiksi erilaiset ryhmäytymisleikit, pienet retket ja arkinen yhdessä tekeminen vahvistavat ryhmän jäsenten välisiä siteitä. (Erjanti ym. 2008, 273.)

Kaikki ryhmäytyminen perustuu turvallisuuteen. Itse ryhmäyttämisen tulee prosessina olla sellainen, ettei kukaan tunne oloaan epämukavaksi tai turvattomaksi. Ryhmän sisäinen turvallisuus syntyy pikkuhiljaa, kun luottamus, avoimuus ja hyväksyntä ryhmän sisällä rakentuvat. Turvallisessa ryhmässä saa tukea ja kaikki ovat sitoutuneita ryhmään. (MAST, viitattu 29.10.2015.)

2.5 Turvallinen ryhmä

Olisi erittäin tärkeää panostaa jo päiväkodissa hyvien ja turvallisten ryhmien muodostamiseen ja rakentamiseen. Tällä tavoin voitaisiin tukea lasten ja nuorten kehitystä ja ennaltaehkäistä muun muassa kiusaamista, päihteiden käyttöä ja muita ongelmakäyttäytymisen muotoja. Turvallisuus auttaa ja tukee myös tunneälyn ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä luo perustan tiimityöhön sopeutumiselle myöhemmin elämässä. (Aalto 2002, 5.) Ryhmän syntymiselle on kuitenkin annettava aikaa ja sen ryhmäyttämistä on tuettava, jotta ryhmästä voi tulla turvallinen ja yhteistoimintakykyinen ryhmä (Himberg & Jauhiainen 1998, 98).

Turvallisessa ryhmässä oleminen nostaa itsetuntoa niin lapsilla kuin aikuisillakin, sillä turvallisten ihmisten ympäröimänä ihminen kokee saavansa olla oma itsensä. Turvaisessa ryhmässä ihminen saa tuoda esille omia kipeitäkin asioitaan ja voi siitä huolimatta tuntea hyväksyntää ja olevansa arvostettu. Turvaisessa ryhmässä kaikista ryhmän jäsenistä välitetään ja heitä arvostetaan. Ryhmän jäsenet uskaltavat kokeilla omia rajojaan ja näin ollen kasvaa ihmisinä. (Aalto 2004, 17.)

Jotta ryhmästä voi tulla turvallinen ryhmä, se tarvitsee syntyäkseen luottamusta, hyväksyntää, avoimuutta, antamista sekä sitoutumista. Luottamus merkitsee sitä, että jakaa itsestään sellaisia asioita ryhmän muille jäsenille, jota muut voisivat halutessaan käyttää itseä vastaan. Tällöin ottaa riskin ja antautuu fyysiselle ja psyykkiselle haavoittuvaisuudelle suhteessa muihin ryhmän jäseniin. Kun ryhmän jäsen on ottanut riskin ja avautunut ryhmän muille jäsenille, voivat toiset osoittaa olevansa luottamuksen arvoisia sillä, etteivät käytä tietoa avautujaa vastaan, vaan tukevat häntä. Kun luottamus ryhmän jäsenten välillä on molemminpuolista, syntyy ryhmään turvallisuuden tunne. Kun ryhmässä on luottamusta, voi jokainen avautua ja kokea itsensä hyväksytyksi. Tällöin ryhmän jäsen tietää, että toiset ovat hänen tukenaan ja hyväksyvät hänet juuri hänenä itsenään. Jokaisen ryhmän jäsenen on sitouduttava ryhmään ja omasta puolestaan rakennettava ryhmää turvalliseksi. Fyysisillä harjoitteilla on suuri merkitys ryhmän luottamuksen ja turvallisuuden kehittymiselle, sillä harjoitteiden tekeminen ja yhdessä onnistuminen tai epäonnistuminen lisää turvallisuuden tunnetta ryhmän sisällä. (Aalto 2004, 16.)

Pelko on turvattoman ryhmän tunnusmerkki. Turvattomassa ryhmässä on vaikea näyttää oma osaamisensa, koska pelko ryhmän sisällä lamaannuttaa rohkeutta. Pelko aiheuttaa myös sen, että ei uskalleta ilmaista itseä rehellisesti, vaan saatetaan kertoa asioita valheellisesti tai tehdä asioita rajatusti, koska pelätään muiden suhtautumista sekä naurunalaiseksi tulemistä. (Aalto 2002, 8.) Turvattomassa ryhmässä myös oppiminen saattaa olla hankalaa, jos lapsi tai nuori miettii liikaa muiden mielipiteitä tai reaktioita. Esimerkiksi jos jokin asia on lapselle epäselvä, uskaltaako hän kysyä neuvoa vai pelkääkö hän joutuvansa naurunalaiseksi tai kiusatuksi jos hän ei osaa tehdä tai ei ymmärrä hänelle annettua tehtävää. Siksi oppimisenkin kannalta on tärkeää, että jo päiväkodissa ryhmät olisivat turvallisia.

2.6 Ryhmän kehitysvaiheet

Vuonna 1965 kasvatustieteiden professori Bruce Tuckman julkaisi artikkelin ryhmän vaiheittaisesta kehityksestä. Hänen mukaansa ryhmän muodostuminen oli aiemmin kuvattu vain yksittäisinä ilmiöinä, mutta hänen teoriansa yhdisti yksittäiset eri vaiheet prosessiksi. Tuckmanin kehittämästä mallista onkin tullut yleisesti hyväksytty pohja, jonka mukaan ryhmän kehitysvaiheita voi tarkastella. Mallin mukaan ryhmällä on viisi eri kehitysvaihetta, joita ovat muodostusvaihe, kuohuntavaihe, sopimisvaihe, hyvin toimiva ryhmä sekä ryhmän lopettaminen. (Lenruth & Kalinainen 2009, 14-15.)

Ensimmäinen vaihe, eli muotoutuminen, alkaa kun ryhmän jäsenet tapaavat toisensa ensimmäistä kertaa. Tällöin ryhmä alkaa muotoutua ja samalla ryhmäytyä. Muotoutumisvaiheen aikana ryhmäläiset alkavat keskenään selvittää ryhmän tehtäviä, rooleja sekä laatia yhteisiä sääntöjä ja toimintatapoja. Tässä vaiheessa ryhmäläiset ovat usein etäisiä ja tarkkailevat muita ryhmän jäseniä havainnoiden heidän toimintatapojaan ja käyttäytymistään. Samalla ryhmän jäsenet etsivät omaa paikkaansa sekä rooliaan ryhmässä. Tällöin ohjaajan merkitys ryhmässä on erittäin tärkeä, sillä ryhmäläiset tukeutuvat häneen. Muotoutumisen aikana ryhmäyttäminen on hyvin ajankohtaista, jotta ryhmäläiset voivat rentoutua ja ryhmä muotoutua kunnolla. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24-25.)

Kuohuntavaiheessa ryhmässä esiintyy usein konflikteja ja ristiriitoja. Ryhmän jäsenet voivat alkaa kyseenalaistaa muiden ryhmäläisten mielipiteitä tai ilmaista omia, muista eriäviä mielipiteitään. Ryhmäläiset voivat myös alkaa vastustaa ryhmän tehtävää tai sääntöjä ja he saattavat kapinoida ryhmänohjaajaa vastaan. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 25.) Tässä vaiheessa ryhmäläisten rohkeus alkaa kasvaa heidän väitellessään mielipiteistä ja tuodessaan omia ideoitaan esille. Kuohuntavaiheessa ryhmään voi syntyä klikkejä eli alaryhmiä. (Lenruth & Kalinainen 2009, 14-15.) Kuohuntavaihetta ei kannata säikähtää. Se on terve osa ryhmän muotoutumista ja kun konfliktit ja ristiriidat käsitellään oikein ja ryhmänohjaaja on määrätietoinen, ne puhdistavat ilmaa ja vahvistavat ryhmää kokonaisuudessaan.

Kuohuntavaihetta seuraa sopimisvaihe, jonka aikana ryhmä muodostuu tiiviiksi ja saavuttaa yhteenkuuluvuuden tunteen. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenten erilaiset mielipiteet, erilaisuus ja roolit hyväksytään yhdessä. Ryhmään on muodostunut luottamus, jonka ansiosta mielipiteistä ja ajatuksista voidaan keskustella avoimesti. Tämän vaiheen aikana ryhmä tiivistyy ja ryhmän jäsenet alkavat tuntea kuuluvansa ryhmään. Ryhmän toimintatavat ja tavoitteet vakiintuvat tämän vaiheen aikana, kun yhteinen sävel on löytynyt. (Lenruth & Kalinainen 2009, 15.)

Sopimisvaiheen jälkeen ryhmä toimii hyvin ja ryhmäläiset ovat innostuneita ja aktiivisia. Jokainen ryhmän jäsen uskaltaa esittää ajatuksiaan ja ryhmän jäsenten henkilökohtaiset tavoitteet ovat linjassa ryhmän tavoitteiden kanssa. Ryhmän henki on hyvä ja yhteisymmärrys ja keskinäinen kunnioitus ovat avainasemassa. Tämän vaiheen aikana ryhmä suuntaa usein energiansa yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Roolit, jotka ryhmässä ovat muotoutuneet, toimivat joustavasti ja yhteisen edun hyväksi. Ryhmä kokee jäsentensä välisen erilaisuuden ja eriävät mielipiteet rikkautena, jota halutaan hyödyntää tavoitteeseen pääsemiseksi. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 26.)

Ryhmän viimeinen kehitysvaihe on luopuminen. Luopuminen tapahtuu silloin, kun ryhmän tehtävä on saavutettu tai päiväkodissa esimerkiksi uuteen ikäryhmään siirryttäessä. Luopumisvaihe on usein hyvin tunnepitoinen, onhan ryhmä

muodostunut tiiviiksi ja voinut työskennellä pitkänkin aikaa yhdessä. Luopumisvaiheessa ryhmän jäsenet hyvästelevät toisensa ja vaihe voi herättää esimerkiksi helpotusta, masennusta tai surua. Tunteet voivat olla hyvinkin voimakkaita, mutta eroahdistusta voi helpottaa esimerkiksi sopimalla jatkotapaamisista. (Lenruth & Kalinainen 2009, 16.)

2.7 Ryhmän ja ryhmätoiminnan tärkeys lapsille

Ryhmän merkitys yksilölle on suuri. Persoonan kehitykselle olennaisia asioita ovat, johonkin kuuluminen ja hyväksytyksi tuleminen sekä vaikuttaminen ja osallistuminen, joita yksilö voi ryhmässä kokea. Tietoisuus itsestä ja ympäröivästä maailmasta lisääntyy, kun ihminen joutuu suhteuttamaan itseään ympäristöönsä. Tätä tapahtuu, kun ihminen osallistuu ryhmän toimintaan ja ottaa kantaa muiden odotuksiin. Ryhmässä toimiminen lisää ihmisen kykyä tulla tietoiseksi omista tavoistaan havaita, tuntea, ajatella, toimia ja kommunikoida, mikä on todella tärkeää sosiaalisten suhteiden sujumiselle. Ryhmässä toimiminen tarjoaa muuttuvan virikkeistön ja näin ollen harjoittaa uuteen sopeutumista ja valintojen tekoa. Ryhmäkokemukset ovat siis olennaisia ihmisen oppimisen, persoonan kehityksen ja itsetuntemuksen kannalta. (Himberg & Jauhiainen 1998, 97.)

Yhteenkuuluvuuden tunne on yksi ihmisten kaikkein syvimmistä tarpeista. Kyseinen tunne on rakkauden, turvallisuuden ja läheisyyden edellytys. Tiiviissä ja toimivassa ryhmässä jokainen ryhmän jäsen voi tuntea yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden ryhmän jäsenten kanssa. (Höistad 2003, 17.) Jo syntymästään asti lapset ovat osana erilaisia ryhmiä, kuten osana omaa perhettään. Ryhmä, sen toimivuus ja lapsen asema ryhmässä vaikuttavatkin olennaisesti lapsen kehitykseen. Kun ryhmä toimii hyvin, lapsen mielipiteet ja persoonallisuus pääsevät oikeuksiinsa ja lapsen persoonallisuus voi täten kehittyä suotuisasti. (Helenius & Korhonen 2008, 57-58.)

Päiväkodissa lapset muodostavat ryhmän sekä muiden lasten, että aikuisten kanssa. Lapset haluavat olla osa ryhmää, sillä ihminen kasvaa omaksi itsekseen sen kautta, mitä hän merkitsee muille ja mitä muut hänestä ajattelevat. Kun

ryhmä toimii hyvin, lapsen persoonallisuus pääsee esille ja lapsi voidaan ottaa huomioon yksilöllisesti osana ryhmää. Kun lapsi kokee olevansa hyväksytty muiden, varsinkin vertaistensa, silmissä, hänen itsevarmuutensa ja hänen käsityksensä itsestä muokkautuu arvostavaksi. Toisaalta jos lapsi kokee vertaistensa torjuvan hänet ja jos lapsella on alhainen status ryhmässä, voi lapselle kehittyä sosiaalisia vaikeuksia myöhemmässä elämässä. (Helenius & Korhonen 2008, 58.)

Jokainen lapsi on yksilö ja toimii sen takia ryhmässä eri tavalla. Lapsia erottaa moni tekijä, kuten perheessä opitut arvot ja uskonto, mutta myös lapsen omat sisäiset tekijät. Yksi lapsia erottavista tekijöistä on temperamentti. Temperamentti on jokaisella heti syntymästä ja sillä on neurofysiologinen perusta. Temperamentti määrittää lapsen reagoitavan laadun eikä sitä voi muuttaa. Lapsiryhmän tulisikin toimia niin, että jokainen temperamenttipiirre pääsisi oikeuksiinsa ryhmässä. (Helenius & Korhonen 2008, 59.)

3 KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY

Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa 20.11.1989 hyväksyttiin lapsen oikeuksia koskeva yleismaailmallinen ihmisoikeussopimus. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 2 artiklassa on kirjoitettu, että kaikki lapset ovat samanarvoisia ja kaikilla on samat oikeudet eikä ketään saa syrjiä. 19 artiklan mukaan lapsella on oikeus suojaan psyykkistä ja fyysistä väkivaltaa vastaan sekä 31 artiklassa korostetaan lapsen oikeutta vapaa-aikaan, leikkiin ja lepoon. YK:n lasten oikeuksien sopimus toimii varhaiskasvatuksessa arvopohjana. (Pelastakaa lapset ry 2015, viitattu 28.10.2015.) Lasten oikeutta turvalliseen päivähoidoon määrittävät YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus sekä useat muut eri lait, sopimukset ja määräykset, kuten asetus lasten päivähoidosta (239/1973), laki lasten päivähoidosta (36/1973) ja laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi (504/2002). (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2011, 89.)

Turvallisen ryhmän luominen, vuorovaikutustaitojen vahvistaminen ja lapsiryhmään vaikuttaminen ovat keinoja kiusaamisen ehkäisyyn. On myös hyvä huomata, että kiusaamisilmiötä ei tapahdu vain koulussa tai päiväkodissa vaan sen olemassaoloon vaikuttavat myös yhteiskunnan moraali ja arvot. Erityisen tärkeää on, että kiusaamisen ehkäisy aloitetaan tarpeeksi ajoissa niin, että kiusaamista ei pääsisi edes tapahtumaan. Kiusaamistilanteen alkua ja sitä milloin ristiriidoista ja konflikteista tulee toistuvia, voi olla vaikea arvioida, mutta on tärkeää puuttua hyvissä ajoin eikä odotella sitä, milloin negatiivisesta käytöksestä muodostuu jatkuvaa toimintaa. Erityisesti oikeanlainen tapa toimia ja ratkaista riitatilanteita voivat ehkäistä kiusaamisen syntyä. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 10.)

Lapsen ja nuoren terveelle kasvulle ja kehitykselle kiusaaminen on vakava riskitekijä. Pitkään jatkuessaan kiusaaminen voi aiheuttaa vakaviakin ongelmia, kuten masentuneisuutta ja itsetuhoisuutta. Pitkään jatkunut kiusaamiskokemus voi olla lapselle tai nuorelle hyvinkin traumatisoiva kokemus. (Repo 2013,14.)

Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen tulee nähdä laajasti koko ryhmähuomioiden, sillä kiusaaminen koskettaa koko ryhmää eikä vain yhtä tai kahta lasta.

Kiusaamisen ennaltaehkäisyn kannalta on hyvä osata tunnistaa tilanteet, joissa lapsella on vaikeuksia selviytyä tietynlaisista vuorovaikutustilanteista tai lapsi on oppinut vääränlaisia toimintatapoja. Tavoitteena kiusaamisen ehkäisyssä on opettaa kiusaavalle lapselle uusia ja myönteisiä tapoja toimia muiden lasten kanssa. Tärkeää on myös opetella sekä ryhmässä, että yksin vielä puuttuvia taitoja ja vahvistaa lapsilla jo olemassa olevia myönteisiä vuorovaikutustaitoja. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 10.)

Turvallisella oppimisympäristöllä on suuri merkitys lasten ja nuorten kasvulle ja kehitykselle. Puuttuminen varhaisessa vaiheessa lisää lasten sosiaalista, psykologista ja fyysistä turvallisuutta. Laadukkaan ja onnistuneen varhaiskasvatuksen edellytys on se, että lapsi voi kokea osallisuutta ja oppimisen iloa turvallisessa ryhmässä ja ympäristössä. (Repo 2013, 15.)

3.1 Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamista on olemassa monenlaista ja jokainen ihminen voi ymmärtää ja kokea sen eri tavalla. Jos kaikilla on todella erilaiset ja ristiriitaiset näkemykset, siitä mitä kiusaaminen on, ei ole ihme, jos ongelmaan ei löydy kaikkia osapuolia tyydyttävää ratkaisua. Siksi olisikin todella tärkeää jo päiväkodissa pohtia kiusaamisen määritelmää. (Penttilä 1994, 74.) Kiusaamista voi olla hiljaista, sanallista tai fyysistä. Yleensä kiusaaminen määritellään toiminnaksi, jossa lapseen kohdistuu yhden tai useamman ikätoverinsa tietoinen ja aktiivinen kielteinen toiminta kuten toistuva loukkaaminen, vahingoittaminen tai joukosta pois jättäminen. On kuitenkin hyvä huomata, että yksittäiset epämiellyttävät tapahtumat eivät ole vielä kiusaamista vaan kiusaamiseksi voidaan määritellä tapahtuma, joka on systemaattista pahantahtoisen toiminnan kohdistamista tiettyyn lapseen. (Höistad 2003, 80.)

Kiusaamisessa on toiminnan lisäksi aina kyse myös asenteista ja kokemuksista. Kiusaamista määrittelee myös kiusattavan omat kokemukset kiusaamisesta. Joidenkin lasten mielestä jo muutama yksittäinen kiusaamiskerta voi luoda pelon kiusatuksi joutumisesta. Lapset kokevat kiusaamisen jokainen omalla tavallaan ja aikuisen tehtävänä onkin varmistaa, ettei kukaan tunne oloaan yksinäiseksi tai

olevansa kiusaamisen uhan alla. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, viitattu 21.10.2015.)

3.2 Kiusaamisen muodot

Kiusaamisesta voidaan käyttää erilaisia termejä kuten väkivalta, aggressio, mobbaus tai simputus. Kiusaamisella on useita erilaisia muotoja ja kiusaaminen voi kin ilmetä monella tapaa. Kiusaaminen voidaan jakaa epäsuoraan ja suoraan kiusaamiseen. Epäsuora kiusaaminen tapahtuu yleensä huomaamattomasti ja piilossa, kun taas suorassa kiusaamisessa kiusaaja osoittaa negatiiviset tekonsa suoraan uhrille, esimerkiksi haukkumalla tai lyömällä. Toinen tapa jaotella kiusaaminen on jakaa se fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kiusaamiseen. (Hamarus 2008, 45.)

Epäsuoraa kiusaamista on niin sanottu hiljainen kiusaaminen eli ruumiinkieli. Hiljainen kiusaaminen on kaikkein vaikeimmin huomattava kiusaamisen muoto, sillä se on niin hiljaista ja hienovaraista, ettei ulkopuolinen sitä välttämättä näe. Se voi ilmetä esimerkiksi katseen välttelemisenä, vaikenemisena, ilmeilynä, porukasta ulkopuolelle sulkemisena tai puhuttelun välttelemisenä. (Höistad 2003, 80-81.)

Hiljaista kiusaajaa on vaikea saada kiinni kiusaamisesta, koska kiusaaminen voi tapahtua missä vain tilanteessa ja se voi olla hyvinkin pienieleistä, kuten katseen vältteleminen tai ilmeily. Hiljaisesta kiusaamisesta voi usein myös luistaa helposti, koska esimerkiksi katseen välttelystä voi puolustautua sanomalla ”En huomannut, että se katsoi mua.”. Yleensä hiljaisen kiusaamisen uhrit ovat huomaamattomia ja vaitonaisia lapsia, jotka eivät tuo itseään esille. (Höistad 2003, 80-81.) Psyykkisen eli henkisen kiusaamisen voidaan ajatella myös olevan epäsuoraa kiusaamista, sillä siinäkin kiusaaminen ilmenee eleillä, ilmeillä ja sanoilla (Hamarus 2008,45).

Suoraa kiusaamista on fyysinen ja sanallinen kiusaaminen. Fyysinen kiusaaminen on kiusaamisen kaikkein helpoimmin havaittava muoto, sillä se on niin näkyvää ja sen voi huomata kiusatun ulkoisesta olemuksesta. Fyysinen kiusaaminen

voi ilmetä esimerkiksi lyömisenä, nipistämisenä, tönimisenä tai tavaroiden varastamisena ja piilottamisena. Ruumiillinen kiusaaminen kätketään tai voidaan naamioida usein leikiksi tai peliksi, jolloin kiusaamisesta kiinnijäämisen riski yritetään välttää. Fyysinen kiusaaminen on poikien ja pienten lasten yleisin kiusaamisen muoto. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 6.)

Sanallinen eli verbaalinen kiusaaminen ilmenee useimmiten haukkumisena, kiuskutteluna, juorujen levittelynä, pakottamisena, uhkailuna, kiristämisenä tai kiusatun naurunalaiseksi tekemisenä. Sanallinen kiusaaminen on helpompi huomata kuin epäsuora kiusaaminen, mutta ei välttämättä yhtä helppo kuin fyysinen kiusaaminen. Sanallinen kiusaaminen voi tapahtua aikuisten selän takana eikä sitä kiusatusta välttämättä huomaa päällepäin. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 6.) Sosiaalisessa kiusaamisessa kysymys on siitä, että pyritään vaikuttamaan ystävyyssuhteisiin ja vuorovaikutussuhteisiin esimerkiksi mustamaalaamalla tai tekemällä toinen naurunalaiseksi (Hamarus 2008, 45-46).

3.3 Kiusaamisen roolit

Kiusaamisessa esiintyy erilaisia rooleja kuten, kiusaaja, kiusattu, kannustaja, apuri, hiljainen hyväksyjä sekä puolustaja. Pientenlasten kiusaamisessa kiusaamista usein paheksutaan, eikä kiusaamiseen mukaan meno ole lasten mielestä hyvä juttu, koska yleensä siitä seuraa todennäköisimmin ikäviä asioita. Pienille lapsille on tärkeää se, mitä heille läheiset ja tärkeät aikuiset sanovat ja ajattelevat, eikä niinkään vielä se, mitä ikätoverit ajattelevat heidän käyttäytymisestään. (Sassi 2014, 11.)

Tyypillinen kiusaaja on omasta mielestään suosittu, hauska ja muita rohkeampi ja voimakkaampi. Kiusaajat suhtautuvat väkivallan käyttöön positiivisemmin kuin muut lapset tai nuoret yleensä. Kiusaajat ovat usein myös itsevarmoja ja hyökkääviä sekä heillä on suuri tarve alistaa muita. Kiusaaja on yleensä aina ryhmän tai yhteisönsä jäsen ja toimii harvoin yksin. Lasten välillä erilaisissa ryhmissä on aina erilaisia jännitteitä ja erimielisyyksiä ja kiusaaja saattaa hyvinkin nopeasti huomata, kuka ryhmän jäsenistä sopii passiiviseksi uhriksi eli kiusaamisen kohteeksi. (Sassi 2014, 12.)

Kiusaamisen uhrit ovat usein hiljaisia, herkkiä ja vetäytyviä. Heillä on usein heikko itsetunto ja negatiivinen kuva itsestään. Kiusatuilla on usein hankaluuksia toimia ryhmässä hiljaisuutensa vuoksi eikä heillä ole yhtä paljon ystäviä kuin muilla ikätovereillaan. Kiusatun pelko voi olla myös yksi syy siihen miksi häntä kiusataan, sillä kiusaaja saa usein tyydytystä siitä, kun hän näkee uhrin olevan peloissaan. (Sassi 2014, 12-13.)

Kannustaja on henkilö, joka kannustaa kiusaajaa esimerkiksi nauramalla uhrille kiusaustilanteessa. Apuri on henkilö, joka on aktiivisesti kiusaajan rinnalla kiusaamassa uhria. Hiljainen hyväksyjä tietää kiusaamisesta, mutta vetäytyy tilanteesta pois kuitenkin puuttumatta siihen. Puolustaja taas puuttuu tilanteeseen ripeästi ja puolustaa uhria, kun hän havaitsee kiusaamista tapahtuvan. (Sassi 2014, 13.)

Lasten kanssa olisi hyvä pohtia ja keskustella kiusaamiseen liittyvistä erilaisista rooleista. Keskustelu voisi auttaa lapsia ymmärtämään kiusaamisen luonnetta sekä kiusaamiseen osallistumista. Lasten tulisi ymmärtää jo varhaisessa vaiheessa, että myös kiusaamisen sivusta katsominen on eräänlaista kiusaamista, vaikka kiusaamiseen ei itse suoranaisesti osallistuisikaan. (Pulkkinen 2002, 66.)

3.4 Kiusaaminen päiväkodissa

Päiväkodissa työntekijöiden on tärkeää erottaa toisistaan kiusaaminen ja lasten välinen leikinomainen kiusoittelu ja voimien mittaaminen. Lapset saattavat leikkiensä lomassa kiusoitella toisiaan ja varsinkin pojat saattavat testata voimiaan painimalla toistensa kanssa leikkimielisesti ilman, että kukaan osapuoli tuntee oloaan kiusatuksi. Kiusaaminen riippuukin lasten omista kokemuksista ja siitä, tuntevatko he olonsa kiusatuksi vai onko kyse pelkästä leikistä. Kiusaaminen on vaikea määriteltävä, sillä se riippuu jokaisen lapsen henkilökohtaisesta kokemuksesta. Yhtenä kiusaamista määrittävänä tekijänä voidaan kuitenkin mainita jatkuvuus. Yksittäinen tapaus, jossa lapsi tuntee olonsa kiusatuksi ei vielä ole kiusaamista, vaan enemmänkin poikkeus. Jos tapauksia alkaa tulla useammin ja lapsi tuntee olonsa jatkuvasti kiusatuksi, on kyse kiusaamisesta. Kiusaaminen onkin usein hyvin systemaattista. (Aulavuori & Havonen 2011, 13-14.)

Päiväkodissa kiusaamista tapahtuu yleisimmin silloin, kun lapset saavat leikkiä vapaasti, joko sisällä tai ulkona. On tutkittu, että päiväkodin lapsista 37 % on kokenut olevansa osallisena kiusaamisessa, joko uhrina, kiusaajana tai molempina. Tutkimus osoittaa, että kiusaaminen päiväkodissa on varsin tavallinen ilmiö. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 7-8.)

Leikkiessään vapaasti, lapset toimivat vertaisryhmissään itsenäisesti ilman aikuisen jatkuvaa ohjausta ja läsnäoloa. Heidän tulee itsenäisesti neuvotella, kenen kanssa leikitään ja kuka jää mahdollisesti leikistä ulkopuolelle. Lapset myös pyrkivät ratkaisemaan itse mahdolliset ongelmat ja etsivät niihin ratkaisuja. Sujuvasti yhdessä toimiminen edellyttää lapsilta kompromisseja ja sellaisia ratkaisuja, joita lapset eivät välttämättä haluaisi tehdä. Tällaisissa tilanteissa kiusaamista voi esiintyä useinkin, kun lapset eivät pääse keskenään sopuun kaikkia miellyttävästä ratkaisusta. Tällöin osa lapsista voi jäädä leikin ulkopuolelle tai voi esiintyä fyysisiä yhteenottoja. (Kanerva & Ulmanen 2011, 14-15.)

Usein vain vakavimmista kiusaamistapauksista raportoidaan eteenpäin, jolloin moni huomaamattomampi kiusaamistapaus voi jäädä pimentoon. Tämä siis viittaa siihen, että kiusaamista voi päiväkodissa esiintyä paljon enemmänkin. Tutkimusten mukaan pojat ovat tyttöjä useammin osallisena kiusaamistilanteissa, niin päiväkodissa kuin koulussakin. Pojat käyttävät kiusaamisessa enemmän suoria keinoja, kuten tönimistä ja nimittelyä, kun tytöt taas epäsuoria, jolloin esimerkiksi jättävät kiusatun ryhmän ulkopuolelle. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 7-8.)

Kiusaamisilmiö vaikuttaa päiväkodissa negatiivisesti yhdessä työskentelyyn ja työrauhan säilyttämiseen. Kiusaaminen vahingoittaa myös yhteishenkeä ja lasten välistä ystävyyttä. Ehkäisemällä päiväkodissa tapahtuvaa kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä myös koulussa tapahtuvaa kiusaamista. (Sassi 2014, 9.)

Lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen takaamiseksi on aikuisten luotava lapsille turvallinen kasvuympäristö, jossa on hyvä leikkiä, kasvaa ja kehittyä.

3.5 Lasten välisiin ristiriitoihin puuttuminen

On todella tärkeää, että kaikkiin lasten välisiin ristiriitoihin ja konflikteihin puututaan. Puuttumisen keinot voivat vaihdella toisistaan paljonkin, koska siihen vaikuttavat niin monet seikat ryhmän sisällä, kuten esimerkiksi ryhmän lasten välinen vuorovaikutus, vallan jakautuminen ryhmässä, aikuisten asenteet sekä lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus. Riidat voidaan selvittää saman tien niiden ilmetessä, mutta kiusaaminen vaatii pidempiaikaista selvittelyä. On hyvä miettiä, miksi lapsi käyttäytyy tietyllä tavalla? Onko lapsella puutteita sosiaalisissa taidoissa? Kokeeko lapsi itsensä uhatuksi? Onko lapsi tullut torjutuksi ryhmässä? (Repo 2013, 200.)

Tapoja ratkaista ristiriitatilanteita ryhmässä on monenlaisia. Pienten lasten ryhmässä ristiriitatilanteessa aikuisen rooli on antaa lapsille rakentavia ja toimivia tapoja ratkaista ristiriidat niin, että kaikille jää tilanteesta hyvä mieli. On tärkeää, että konfliktit lasten kesken käsitellään, jottei yksi ristiriita johda mököttämiseen tai pahimmillaan toisen syrjimiseen. Terve tapa ratkaista riitoja on neuvottelemisen. Lasten kanssa voi yrittää löytää ratkaisun, joka miellyttäisi kaikkia osapuolia ja kaikille jäisi neuvottelusta hyvä mieli. Usein tällaiseen ratkaisuun pääseminen edellyttää kompromisseja. Aikuisen onkin tärkeää varmistaa, että jokainen riidan osapuoli joutuu tekemään kompromisseja, eikä vain yksi lapsista. Näin toiminta pysyy reiluna kaikkia kohtaan. (Kaukkila & Leinonen 2007, 77-78.)

Tilanteeseen, jossa esiintyy kiusaamista, täytyy aina puuttua. Joskus voi riittää vain se, että lapsi huomaa, että aikuinen tarkkailee häntä. Rankaiseminen kiusaamisesta ei välttämättä ole hyvä keino, sillä silloin lapsi ei opi uusia toimintatapoja ja ilmapiiri huononee. Kiusaamistilanteessa kiusaaja olisi hyvä vetää sivuun ja kertoa hänelle, että hän ei toimi oikein ja että toista ei voi kohdella noin. Kiusaajalle tulee opettaa uudenlaisia keinoja toimia sekä varmistaa että kiusaaminen ei ole palkitsevaa toimintaa. On myös tärkeää, että aikuinen on lapsille läsnä ja osallistuu leikkeihin lasten kanssa. Aikuisen on myös hyvä antaa lapsille positiivista palautetta ja vahvistaa jo opittuja hyviä ja positiivisia taitoja. Kiusaamiseen voi vaikuttaa myös parantamalla ryhmän henkeä erilaisilla ryhmäyttämisleikeillä ja muutenkin vahvistamalla lasten osallisuutta ja parantamalla ryhmähenkeä. Myös kiusaamisesta keskustelu koko ryhmän kanssa on tärkeää kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen kannalta. (Repo 2013, 201-202.)

3.6 Aikuisen rooli kiusaamistilanteissa

Jotta kiusaamiseen voidaan puuttua, täytyy kiusaamistilanne tunnistaa ja aikuisten huomata mitä ryhmässä tapahtuu ja miksi. Keinoja, joilla kiusaaminen voidaan huomata, voivat olla esimerkiksi lasten havainnointi, jolloin voidaan huomata toistuvia kiusaamistilanteita, keskustelemalla lasten kanssa kiusaamisesta yleisellä tasolla, kyselemällä lapsilta ryhmän dynamiikasta luottamuksellisesti ja rohkaisemalla lasta kertomaan aikuisille, jos he näkevät kiusaamista tai heitä kiusataan. Myös lasten vanhempien näkemykset ja tiedot kiusaamisesta ovat arvokkaita. Vanhempien havaintojen lisäksi työntekijöiden keskittyminen lapsiin ja tiivis läsnäolo lasten kanssa auttavat aikuisia huomaamaan kiusaamistilanteet. (Repo 2013,202-203.)

Aikuisen ja lapsen välille muodostunut kunnioittava ja lämmin suhde on kiusaamisen ehkäisyn tärkeä tekijä. Aikuisen tulee havaita lapsen aloitteet ja viestit ja vastata niihin lapsen edun mukaisesti. Tällöin aikuinen on lapselle läsnä ja antaa hänelle yksilöllistä tukea, mikä lisää lapsen kykyä selviytyä ja etsiä yhdessä ryhmän ja aikuisen kanssa ratkaisua ongelmallisiin tilanteisiin. Kiusaamisen ehkäisyn päätavoite onkin lapsen ja koko lapsiryhmän hyvinvointi. (Repo 2013, 99.)

Myös aikuisten oma asenne sekä suhtautuminen kiusaamiseen ja jokaiseen lapseen vaikuttaa paljonkin kiusaamisen ehkäisyyn ja ilmiön olemassaoloon. Aikuisen tehtävä on puuttua ja kantaa vastuu kiusaamistilanteissa. Aikuisen valinnat ja toiminta voivat vaikuttaa kiusaamistilanteiden jatkumiseen ja pahimmassa tapauksessa voivat mahdollistaa kiusaamisen syntymistä. Esimerkiksi jos aikuinen vähättelee tai jättää sellaisia asioita huomioimatta, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin. Aikuisen tehtävä on opettaa ja ohjata lapsia niin, että he oppivat toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, saavat myönteisiä kokemuksia ja kokevat tulevansa hyväksytyksi omassa ryhmässään. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 10-11.)

Kiusaaminen tapahtuu vertaissuhteissa ja sen takia kiusaamistilanteet ovat ainutkertaisia. Tilanteiden ehkäisyyn ja ratkaisuun ei ole yhtä ja oikeaa mallia, sillä

kiusaamistilanteet riippuvat yksilöistä, heidän välisistä suhteista, työyhteisön dynamiikasta, aikuisista ja kaikkien näiden summasta. Kun pyritään vaikuttamaan kiusaajan motiiveihin ja käyttäytymistapoihin sekä opetetaan lapselle uudenlaisia positiivisia tapoja toimia, on silloin kiusaamisen ehkäisy tehokkainta. Keinot joilla kiusaamista voidaan ehkäistä löytyvät siis työyhteisöstä ja työryhmän tekemistä pedagogisista ratkaisuista. Jotta sopivat keinot löydettäisiin, jokaisen lapsen ympärillä toimivan verkoston tulisi osallistua ja sitoutua kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. (Repo 2013, 16.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLINEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme on toiminnallinen. Järjestimme ryhmäyttävää toimintaa Oulun kaupungin päiväkodissa 5-6-vuotiaiden lasten ryhmässä. Pidimme lapsille ensin kaksi aamupiiriä, joissa tutustuimme lapsiin ja keskustelimme kiusaamisesta eri toimintojen avulla. Aamupiirien jälkeen järjestimme viisi ryhmäyttävää toimintakertaa. Tavoitteenamme oli tukea lasten sosiaalisia taitoja, ryhmäytymistä ja ryhmäytötaitoja sekä tarjota keinoja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn lapsiryhmässä ryhmätoiminnallisilla keinoin.

Valitsimme välineeksemme toiminnalliset ryhmäleikki- ja leikki- ja tekemällä, koska lapset oppivat parhaiten leikkimällä ja itse tekemällä. Viisi- ja kuusivuotiaille ystävät ovat jo merkittävässä roolissa ja yhdessä leikkiminen on lapsille hyvä keino oppia ottamaan toiset paremmin huomioon. Leikkimällä ja tekemällä yhdessä lapset oppivat jäsentämään toimintaansa niin, että jokaiselle löytyy mielekäs rooli leikissä. Ryhmässä leikkiessään ja toimiessaan lapset oppivat, että leikki on kaikkien yhteinen juttu, jossa kaikkien mielipiteet on otettava huomioon leikin sujumiseksi. (Litja & Oinane 2000, 116.)

On muistettava, että aikuisen tehtävä on tukea lapsen sosiaalisia taitoja ja varmistettava, että välillä kaikki ryhmän jäsenet leikkivät kaikkien kanssa. Aikuisen on hyvä muistaa, että se, että lapsella on hyviä ystäviä, ei sulje pois sitä etteikö lapsi voisi leikkiä ja tulla toimeen kaikkien lasten kanssa. Aikuisen tulee tarjota mahdollisuuksia koko ryhmän yhteisiin leikkeihin ja toimintaan, sillä leikki pelkäänsä parhaiden ystävien kesken voi sulkea jonkun ryhmän lapsen kokonaan leikkien ulkopuolelle. Yhteisten leikki- ja toimintatilanteiden ja toimintojen järjestäminen ja aikuisen läsnäolo tilanteita ohjaamalla onkin sosiaalisten taitojen opettamista parhaimmillaan. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 47.) Ryhmätoiminnan aikana lapsi oppii uusia sosiaalisia taitoja ja sitä kautta hän oppii uusia toimintatapoja esimerkiksi

siihen, miten hän voi toimia kiusaamistilanteessa. Aikuisella on siksi ryhmätöiden ohjaajana tärkeä rooli, jotta hän osaa tarvittaessa kertoa ja opastaa lapsille, miten missäkin tilanteessa tulisi toimia. (Repo 2013, 201-202.)

Päätimme pitää kaksi aamupiiriä ja viisi toimintatuokiota. Aamupiirejä valitsimme kaksi, koska koimme, että kahden aamupiirin aikana ehdimme tutustua ja havainnoida lapsia tarpeitamme vastaavasti. 5-6 -vuotiaat lapset osaavat yleensä jo samaistua muiden kokemuksiin ja tunteisiin ja keskustella vieraidenkin aikuisten kanssa luontevasti. Tämän takia koimme, että kaksi aamupiiriä riitti lapsille aiheen alustamiseen ja meihin tutustumiseen. Koimme viiden toimintakerran olevan sopiva määrä, koska lapsi oppii uusia leikkejä, sääntöjä ja toimintatapoja kertaamisen avulla. Viidellä kerralla ehdimme toteuttaa kaikki suunnittelemamme ryhmäyttämisleikit siten, että opettelimme jokaisella kerralla yhden tai kaksi uutta leikkiä sekä kertosimme jo opittuja leikkejä. Lisäksi koemme, että viiden kerran aikana saamme järjestettyä ne toimintatuokiot, jotka ovat oman oppimisemme ja opinnäytetyömme kannalta oleellisia ja tarvittavia.

Toimintakertoja suunniteltaessa meidän täytyi ottaa huomioon teoriatieto, päiväkodin tilat sekä materiaalit, mitä tarvitsimme. Suunnittelimme toiminnat yhdessä, mutta jaoimme ohjausvastuuta siten, että olimme vuorotellen ohjausvastuussa toimintaa pidettäessä. Pyysimme päiväkodin työntekijöiltä suullista palautetta jokaisen toiminta kerran jälkeen, jonka kirjasimme ylös. Loppupalautteen pyysimme henkilökunnalta kaikkien toimintatuokioiden jälkeen arviointilomakkeella. Lapsilta pyysimme palautetta toiminnasta jokaisen toimintakerran jälkeen hymiöitä apuna käyttäen. Kirjoitimme myös jokaisen toimintakerran jälkeen itsearvioinnin.

4.1 Havainnointi

Jotta opimme tuntemaan ryhmän lapsia ja ymmärtämään heidän ryhmädynamiikkaansa paremmin, havainnoimme lapsia ja heidän tekemisiään päiväkotiympäristössä aamupiirien aikana. Lapset ilmaisevat itseään kokonaisvaltaisesti esimerkiksi eleillä, liikkumisella, tunteita näyttämällä, vuorovaikutuskeinoilla ja leikillä. (Helsingin kaupunki sosiaalivirasto 2008, viitattu 27.2.2016.)

Lapsia havainnoidessa aikuisten on tärkeää tietää, mitä havainnoidaan ja miksi havainnoidaan. Havainnoitavia asioita voivat olla esimerkiksi lasten vuorovaikutus, lasten keskinäiset roolit tai leikin eteneminen. Mitä paremmin aikuiset osaa- vat lukea ja havainnoida lapsia heidän leikeissään ja muissa toimissaan sitä pa- remmin aikuinen voi tukea lapsen keskinäistä toimintaa ja vuorovaikutusta. (Lind- ström, Nurminen & Närhi 2010, viitattu 27.2.2016.)

Havainnointi ja havainnoitavat tilanteet elävät koko ajan ja havainnointi vaatii- kin aikuiselta aitoa läsnäoloa ja aitoa kiinnostusta lapsen tai lapsiryhmän tekemisistä. Toisinaan havainnointi vaatii aikuiselta myös avointa ihmettelyä ja kysymyksiä siitä, miksi lapsi toimii juuri tuolla tavalla. Aikuisen tulee havainnoinnin aikana olla lapselle tai lapsiryhmälle läsnä, minkä ansiosta lapselle tulee aikuisen seurassa turvallinen ja huomioitu olo ja lapsen ja aikuisen välinen luottamussuhde para- nee. (Helsingin kaupunki sosiaalivirasto 2008, viitattu 27.2.2016.)

Havainnoidessamme lapsiryhmää halusimme kiinnittää huomiomme erityisesti lasten välisiin vuorovaikutussuhteisiin ja siihen, kuinka lapset toimivat ryhmänä. Yksilötasolla kiinnitimme huomiota erityisesti siihen, kuinka lapsi toimii leikissä ja muissa toimissaan suhteessa muihin ryhmän lapsiin. Pyrimme myös tekemään itseämme tutuksi lapsiryhmälle toimimalla heidän kanssaan päiväkodin tavalli- sessa arjessa ja näin rakennamme luottamussuhdetta lapsiin, jolloin vetämämme toiminta on luonnollisempaa.

4.2 Sääntö- ja ryhmäyttämisleikit

Leikki on lapsen elämää tässä ja nyt ja siihen onkin syytä suhtautua vakavasti. Leikillä on monia merkityksiä lapsen persoonallisuuden kehityksessä ja oppimi- sessa. Leikki jättää jälkiä lapsen keskushermostoon ja näin ollen ohjaa lapsen toimintaa. Leikki myöskin vahvistaa lapsella jo olevia kykyjä ja taitoja sekä auttaa oppimaan uutta. (Helenius & Lummelahki 2014, 14.)

Leikeissä ja peleissä on omat sääntönsä. Kun aikuinen alkaa ohjailia ryhmää eri leikkeihin, leikkien säännöt selkiytyvät ja vahvistuvat. Sääntöleikeillä on aina jokin tavoite, johon yritetään päästä kullekin leikille ominaisin tavoin. Sääntöleikeissä sääntöjen omaksumisen lisäksi on myös tärkeää, että koko ryhmä toimii yhdessä ja kaikki sitoutuvat leikkiin. Erilaiset kilpaleikit, sääntöleikit, pelit, lorut, laulut ja laululeikit auttavat lapsia monipuolisesti kehittymään, oppimaan ja tutustumaan toisiinsa paremmin sekä osallistumaan ja toimimaan yhdessä toisten lasten kanssa. Lapsi omaksuu sääntöleikeissä tietyn leikin säännöt ja ohjeet ja toimii niiden mukaan yhdessä muiden leikkijöiden kanssa. Sääntöleikit edellyttävät lapsilta sääntöjen muistamista, muistissa säilyttämistä sekä muistiin palauttamista. Sääntöleikit vaativat myös sosiaalisia taitoja ja kykyä ottaa muut leikkijät huomioon ja toimia vuorovaikutuksessa toisten leikkijöiden kanssa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. (Helenius & LummeLahti 2014, 157-158.)

Sääntöleikeissä leikkijä oppii, että aina ei voi saada haluamaansa, eikä aina voi voittaa ja näin oppii sietämään myös epäonnistumista. Samalla lapsi oppii omien mielihalujensa rinnalla ymmärtämään myös tovereiden tarpeita. Yhteisten sääntöjen mukaan leikkiminen palkitsee ja toisenkin onnistuminen voi tuottaa mielihyvää. Leikki voi kasvattaa myös empaattisuuteen. Lapsi oppii leikin säännöt vähitellen ja jokainen lapsi omassa tahdissaan, saamiensa ohjeiden ja mallien mukaan. Siksi onkin tärkeää, että leikkiä leikitään useita kertoja, sillä vain harjoituksen kautta lapsi oppii. (Helenius & LummeLahti 2014, 157-158.)

4.3 Toimintatuokioiden tavoitteet, toteutus ja arviointi

TAULUKKO 1. Toimintakertojen tavoitteet, toteutus ja arviointi

Tukea lasten sosiaalisia taitoja, ryhmäytymistä ja ryhmäytötaitoja sekä tarjota keinoja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn lapsiryhmässä ryhmätoiminnallisilla keinoilla.

Kerrat	Tavoitteet	Toteutus	Arviointi
Aamupiiri 1	Havainnoida lasten toimintaa ryhmänä ja herätellä lapsissa ajatuksia kiusaamisesta	Tutustuminen lapsiin. Luetaan satu Ruma ankanpoikainen	Henkilökunnan suullinen palaute ja itsearviointi
Aamupiiri 2	Tutustuttaa lapset kiusaamisen erilaisiin rooleihin ja kuinka kiusaamistilanteissa toimitaan	Toiminnallinen satu, jossa käydään läpi kiusaamisen roolit, kiusaamistilanteet ja niissä toimiminen	Henkilökunnan suullinen palaute ja itsearviointi
Toimintakerta 1	Luoda ryhmälle kiusaamisenvastaiset säännöt, näin vahvistetaan ryhmän turvallisuutta	Keksitään lasten kanssa ryhmälle yhteiset säännöt ja tehdään niistä juliste	Henkilökunnan ja lasten suullinen palaute, itsearviointi sekä vertaisarviointi
Toimintakerta 2	Ryhmän yhteishengen vahvistaminen, lasten ryhmäytötaitojen vahvistaminen	Leikitään ryhmäyttämisleikkejä koko ryhmän kanssa	Henkilökunnan ja lasten suullinen palaute, itsearviointi sekä vertaisarviointi
Toimintakerta 3	Lasten välisten yhteistyötaitojen vahvistaminen	Ryhmäyttämisleikkejä, kerrataan vanhoja ja opetellaan uusia	Henkilökunnan ja lasten suullinen palaute, itsearviointi sekä vertaisarviointi
Toimintakerta 4	Luoda ryhmää vahvistavia yhteisiä kokemuksia, toisten huomioon ottaminen	Esterata	Henkilökunnan ja lasten suullinen palaute, itsearviointi sekä vertaisarviointi
Toimintakerta 5	Leikkien tutuksi tekeminen ja positiivisen omakuvan vahvistaminen	Ryhmäyttämisleikkien kertaus ja kannustuspiiri	Henkilökunnan kirjallinen ja lasten suullinen palaute, itsearviointi sekä vertaisarviointi

Sivulla 33 olevassa taulukossa olemme kuvanneet työmme päätavoitetta, osatavoitteita, työn toteutusta sekä arviointia. Olemme miettineet osatavoitteemme jokaiselle tuokiolle niin, että ne tukevat meitä päätavoitteen saavuttamisessa.

Toimintakerrat olemme jakaneet niin, että toisella meistä on aina ohjausvastuu, mutta molemmat meistä kuitenkin osallistuvat jokaisella toimintakerralla tuokioiden ohjaamiseen ja vetämiseen. Roolimme tuokioiden ja aamupiirien aikana on ohjata ja kannustaa lapsiryhmää annetuissa tehtävissä sekä osallistua itse toimintaan lasten kanssa. Aamupiireillä olemme molemmat yhtäläisessä ohjausvastuussa. Toimintatuokiot olemme jakaneet niin, että olemme joka toisella kerralla ohjausvastuussa.

Ohjausvastuuseen kuuluu ohjeiden antaminen lapsille sekä toimintojen vetäminen ja toimintatuokioiden lopettaminen. Ohjauksesta saamme kokemusta ja varmuutta lapsiryhmän kanssa toimimiseen.

4.3.1 Aamupiirit

Ensimmäisessä aamupiirissä tutustuimme lapsiin ja kerroimme, keitä olemme sekä kerroimme tuokioista, joita tulemme pitämään heille kevään aikana. Ensimmäisellä kerralla luimme myös lyhennetyn version sadusta Ruma ankanpoikanen (LIITE 2), jonka jälkeen juttelimme siitä, mitä kiusaaminen on lasten mielestä ja olivatko he koskaan kokeneet kiusaamista. Aamupiirin jälkeen jäimme vielä havainnoimaan lasten leikkejä ja toimintaa.

Tavoitteemme oli herätellä lapsissa ajatuksia kiusaamisesta. Halusimme, että lapset miettivät ovatko kenties itse kiusanneet tai tulleet kiusatuiksi, jotta saamme konkretisoitua kiusaamisen käsitteen lapsille. Havainnoidessamme kiinnitimme huomiota lasten väliseen vuorovaikutukseen ja siihen, millaisia rooleja lasten välillä on. Halusimme lisäksi tehdä itseämme tutuksi lapsille, jotta he tutustuvat meihin ja toimintatuokioiden vetäminen olisi siten helpompaa.

Aloitimme aamupiirin siten, että lapset kokoontuivat heille tuttuun aamupiiritilaan ja heidät ohjattiin omille paikoilleen istumaan. Me istuimme siten, että kaikki lapset kykenivät näkemään meidät. Esittelimme lapsille itsemme ja kerroimme mitä tulemme lasten kanssa tekemään. Sen jälkeen kävimme nimikierroksen ja jokainen lapsi kertoi oman nimensä, tämän jälkeen aloitimme sadulla Ruma ankanpoikanen. Satu oli lyhennetty versio H.C Andersenin alkuperäisestä sadusta. Toitimme satuhetken niin, että toinen meistä luki satua ja toinen näytti samalla kuvia. Lapset saivat kysyä ja kommentoida mieleen juolahtavia asioita, myös sadun aikana. Sadun jälkeen puhuimme sadussa esiintyneestä kiusaamisesta ja pohdimme yhdessä lasten kanssa, miltä rumasta ankanpoikasesta mahdollisesti tuntui, kun häntä ei hyväksytty muiden joukkoon.

Keskustellessamme lasten kanssa sadusta, huomasimme, että joillekin lapsille kiusaaminen oli jo entuudestaan tuttu käsite, kun taas toisille oli vielä epäselvää, mitä kaikkea kiusaamisella tarkoitetaan. Lapset kuuntelivat satua hienosti ja sadun jälkeen osa lapsista osasi hyvin kertoa siitä, että ketään ei saa kiusata tai jättää leikin ulkopuolelle, niin kuin rumalle ankanpoikaselle oli tehty. Yksi lapsi kommentoi keskustelua todella hienosti sanomalla, että ” Toisia pitää kohdella niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan.” Kun olimme keskustelleet sadusta ja kiusaamisesta yleensä, lopetimme tuokion kertomalla, että näemme taas ensiviikolla ja käymme samoja asioita läpi hieman eri tavalla.

Aamupiiriä pitäessämme havainnoimme samalla lapsiryhmän toimintaa. Havaitimme, että ryhmässä oli muutamia vilkkaampia lapsia, jotka veivät paljon aikuisten huomiota. Se aiheutti koko ryhmässä yleistä levottomuutta ja keskeytyksiä tuli jonkun verran. Tämä vaati meiltä tietynlaista jämäkkyyttä, jotta saimme luetua sadun kunnolla loppuun. Kokonaisuudessaan ensimmäinen aamupiiri meni sekä omasta että päiväkodin henkilökunnan mielestä hyvin ja satu herätti lapsissa paljon ajatuksia ja hyvää keskustelua kiusaamisesta. Parannettavaa olisi ollut aamupiirin lopetuksessa. Lopetimme aamupiirin hieman töksähtäen ja olisimme voineet kysyä lapsilta lopuksi, olisiko heillä ollut vielä kysyttävää tai sanottavaa.

Toisessa aamupiirissä luimme lyhyen toiminnallisen sadun (LIITE 1), joka käsiteli kiusaamisen eri muotoja. Toiminnallinen satu on satu, jonka kertomiseen lapset saavat itse osallistua. Sadun aikana keskustelimme muun muassa siitä, tekikö sadussa oleva hahmo oikein, miten lapset olisivat toimineet samanlaisessa tilanteessa ja miltä sellainen tilanne olisi tuntunut. Sadun jälkeen puhuimme vielä anteeksi antamisesta.

Toisella aamupiirillä tavoitteenamme oli opettaa lapsille erilaisia kiusaamisen rooleja ja osoittaa, että myös kiusaamisen hiljainen hyväksyminen on yksi kiusaamisen rooleista. Toinen tavoitteemme oli saada lapset ymmärtämään ja pohtimaan anteeksiantamisen tärkeyttä ja kertoa, että anteeksiantaminen ja anteeksi pyytäminen on tärkeää.

Aloitimme toisen aamupiirin samalla tavalla kuin ensimmäisen kokoontumalla samaan tilaan puolikaareen. Muistutimme lapsia siitä, ketä olemme ja kysyimme heitä, muistavatko he mitä puhuimme viimeksi. Lapset muistivat hyvin, että olimme lukeneet sadun rumasta ankanpoikasesta ja että puhuimme kiusaamisesta. Tämän jälkeen kerroimme lapsille, että käymme kiusaamista läpi nyt hie-man erilaisen sadun avulla.

Toteutimme aamupiirin niin, että toinen meistä luki satua ja toinen näytti lapsille kuvia. Sadussa oli neljä erilaista kiusaamistilannetta, jotka olivat nimittely, töniminen, leikistä pois jättäminen sekä toiselta lelun vieminen. Luimme sadun aihe kerrallaan ja keskustelimme joka aiheen jälkeen siitä lasten kanssa kysymysten avulla. Satu sai aikaan lapsissa paljon keskustelua siitä, miten tilanteissa olisi voinut toimia paremmin. Kaikki lapset olivat yhtä mieltä siitä, että toisia ei saa haukkua, tönä, syrjiä tai muutenkaan kiusata. Keskustelimme lasten kanssa myös kiusaamisen hiljaisesta hyväksynnästä ja siitä, mitä se on. Puhuimme lasten kanssa yhdessä siitä, mitä pitää tehdä, jos näkee, että jotakuta kiusataan. Tulimme lasten kanssa siihen tulokseen, että kiusaamisesta pitää aina kertoa aikuiselle eikä sitä saa pitää salassa.

Keskustelimme lasten kanssa myös anteeksiantamisesta ja siitä, miksi se on tärkeää. Suurin osa lapsista tiesi itse, että aina pitää pyytää kaverilta anteeksi, jos

tekee väärin häntä kohtaan. Selitimme lapsille, että anteeksipyyttäminen ja anteeksiantaminen ovat yhtä tärkeitä, ettei kellään jää tilanteesta paha mieli. Aamupiirin lopetimme kysymällä lapsilta, onko heillä vielä asiaa ja sen jälkeen kerroimme, milloin tulemme uudestaan ja minkälaisen toimintatuokion silloin pidämme.

Aamupiiri meni mielestämme hyvin ja tällä kertaa lopetuskaan ei ollut töksähtävä. Lapset olivat piirin ajan melko rauhallisesti, muutamaa yksittäistä tapausta lukuun ottamatta. Piirin aikana saimme lapset keskustelemaan kiusaamisen rooleista ja siitä, mikä kaikki on kiusaamista. Puhuimme myös paljon anteeksiantamisesta ja lapset tuntuivat ymmärtävän, kuinka tärkeää on sekä pyytää että antaa anteeksi. Lapset puhuivat esimerkiksi siitä, että kiusatulle ja kiusaajalle voi jäädä paha mieli, jos asioita ei sovita.

4.3.2 Toimintatuokiot

Toimintatuokio 1

Ensimmäisellä toimintatuokiolla keksimme ryhmälle yhdessä lasten kanssa omat kiusaamisenvastaiset säännöt, joita jokainen lapsi sitoutuu noudattamaan. Kirjoitimme säännöt isolle kartongille, johon ryhmän jokainen lapsi ja aikuinen sai myöhemmin painaa oman kädenjälkensä ja tällä tavalla sitoutua noudattamaan sääntöjä. Lopetimme tuokion kannustuspiiriin, jossa jokainen lapsi sai kiertää piirin haluamallaan tyylillä muiden kannustaessa.

Tavoittemme ensimmäisellä tuokiolla oli tehdä ryhmälle lasten kanssa omat kiusaamisenvastaiset säännöt, joita lapset sitoutuvat noudattamaan. Omien sääntöjen keksiminen auttaa lasta sitoutumaan ryhmään paremmin, kuin "valmiiden" sääntöjen noudattaminen. Kun ryhmälle keksii yhdessä säännöt, jokainen lapsi voi kokea tullessa kuulluksi. Ryhmän yhteiset pelisäännöt luovat ryhmään myös turvallisuuden tunnetta. Kannustuspiiri on hyvä tapa lopettaa tuokio, sillä siinä jokainen saa yksilöllistä huomiota ja kokee olevansa osa ryhmää muiden kannustaessa yhtä henkilöä kerrallaan. (Pulkinen 2002, 66.)

Aloitimme tuokion jälleen siten, että lapset ohjattiin istumaan puolikaareen omille paikoilleen. Kertasimme lasten kanssa asioita, joita olimme aikaisemmin aamu-piireissä jutelleet ja kerroimme, että tällä kerralla keksimme yhdessä ryhmälle sellaiset yhteiset säännöt, että niitä noudattamalla kukaan ei kiusaa toista ja kaikilla olisi kiva olla ryhmässä. Olimme tehneet ennen tuokion alkua kahdesta kartongista yhden ison pohjan, jolle kirjoittaisimme säännöt. Lapset saivat viittamalla puheenvuoron ja jokainen sai halutessaan kertoa, minkälaisia kiusaamisenvastaisia sääntöjä he halusivat omalle ryhmälleen. Kirjoitimme yhdessä lasten kanssa keksimämme säännöt kartongille ylös. Samalla kun sääntöä kirjoitettiin ylös, keskustelimme siitä mitä sääntö käytännössä tarkoittaa. Jos lapsi ehdotti jotain ihan hassua sääntöä, ohjasimme ja kannustimme lasta miettimään, oliko hänen keksimänsä sääntö sellainen, jolla saa toiselle hyvän mielen, eikä ketään kiusattaisi, jos sitä sääntöä noudatettaisiin.

Kun lapset olivat saaneet kaikki ideansa sääntöihin liittyen ilmaistua, aloitimme ”nimikirjoituksien” painamisen. Teimme painamispisteen ennen tuokion alkua eri tilaan, jonne otimme kolme lasta aina kerrallaan painamaan oman kätensä sääntöjen viereen. Lapsi sai painaa kätensä valitsemallaan sormivärillä haluamaansa kohtaan kartongille. Painamisen jälkeen käden alle vielä kirjoitettiin lapsen nimi ja tämän jälkeen lapsi ohjattiin käsien pesulle. Painamalla kätensä kuvan, lapsi allekirjoitti ja suostui noudattamaan yhdessä keksittyjä sääntöjä. Sillä välin kun osa lapsista oli painamassa kädenjälkeään, muut lapset leikkivät viereisessä tilassa päiväkodin muiden aikuisten kanssa. Kun kaikki lapset ja myös päiväkodin aikuiset olivat painaneet kätensä sääntöihin, jätimme kartongin kuivumaan, jotta se voitaisiin myöhemmin ripustaa ryhmän seinälle. Tämän jälkeen kokoonnuimme vielä piiriin ja otimme kannustuspiirin, jossa jokainen piirissä oleva kiersi piirin ja häntä kannustettiin hänen omalla nimellään.

Meidän ja myös päiväkodin henkilökunnan mielestä tuokio onnistui hyvin ja lapset olivat innoissaan mukana koko toiminnan ajan. Erityisesti kannustuspiiri oli lasten mieleen. Yhdessä vaiheessa painamaan tuli kuusi lasta yhtä aikaa, mikä oli selkeästi liian paljon, sillä meidän oli vaikea muistaa, kuka painoi minkäkin käden jäljen ja samalla kädenpesupisteelle tuli ruuhkaa. Otimme sen jälkeen aina vain kolme lasta yhtä aikaa painamaan ja sillä tavoin painaminen onnistuikin mutkitta.

Palaute kerrasta oli positiivista ja henkilökunnan mukaan ohjasimme lapsia luontevasti ja rauhallisesti.

Sääntöjä henkilökunta kommentoi siten, että säännöt olisivat voineet enemmän tulla positiivisen kautta, eikä sillä tavoin mitä ei saa tehdä. Yritimmekin saada tuokion aikana lapsia miettimään sääntöjä positiivisen kautta enemmän kuin käytännöllä säännöissä kielto sanoja. Lapsilta tuli kuitenkin luontevammin säännöt kieltoilmauksilla ja halusimme, että säännöt ovat lasten näköiset. Lapsilta keräsimme palautteen tuokiosta hymiöiden avulla. Olimme laittaneet päiväkodin seinään sinitarralla kolme hymiötä, joiden alle lapset saivat käydä laittamassa oman sinitarralappunsa kertomaan siitä, pitävätkö he tuokiosta vai eivät. Suurin osa lapsista oli merkinnyt sinitarralappunsa hymyilevän hymynaaman alle, joka siis merkitsi sitä, että lapset olivat pitäneet tuokiosta. Pääsimme myös asettamaan tavoitteeseen, sillä saimme luotua ryhmälle hyvät kiusaamisenvastaiset säännöt yhdessä lasten kanssa.

Toimintatuokio 2

Toisella toimintakerralla tavoitteemme oli ryhmän yhteishengen vahvistaminen erilaisten leikkien avulla. Yhdessä tekeminen ja ongelmien ratkaiseminen yhteisellä pelillä ovat merkittävä ryhmäyttävä tekijä. Lapsille parasta ryhmäyttävää tekemistä on yhdessä erilaisten leikkien leikkiminen. Leikki vahvistaa lapsen jo olemassa olevia taitoja ja auttaa lasta oppimaan uutta. (Helenius & Lummelahhti 2014, 157-158.) Toiselle toimintakerralle valitsimme leikkejä, joissa lapset ratkoivat ongelmia keskenään ja näin vahvistavat keskinäistä sidettään. Valitsimme leikkejä, joissa lasten tulee ottaa itsensä lisäksi huomioon myös yksi tai useampi muukin ryhmän jäsen, jotta onnistuu annetussa tehtävässä. Tällaiset leikit opettavat lapsille yhteistyötaitoja sekä muiden huomioimista. Kannustuspiiri lopussa ottaa taas huomioon jokaisen lapsen yksi kerrallaan, mikä vahvistaa lapsen itsetuntoa.

Aloitimme tuokion ensin yhteisellä leikillä, joka on kaikille tuttu eli polttopallolla, jotta mahdollinen jännittävä ilmapiiri saataisiin raukeamaan ja kaikilla olisi rento mieli. Tämän jälkeen aloitimme ryhmäyttämisosuuden leikkimällä seuraavat leikit: jäätyneet hernepussit, ihminen ihmiseen, sardiinipurkki ja koske keltaista. Näitä

leikkejä leikimme useamman kerran jokaista, jotta leikit tulisivat tutuiksi lapsille. Lopetimme tämänkin tuokion kannustuspiirillä.

Jäätyneet hernepussit: jokainen leikkijä saa hernepussin, jota hänen tulee kuljettaa päänsä päällä. Ohjaaja pyytää leikkijöitä liikkumaan eri tavoin esim. hiipien, takaperin, nopeasti, iloisesti, laahustaen yms. Jos leikkijän hernepussi tippuu hänen päänsä päältä, täytyy hänen jähmettyä paikoilleen. Toisen leikkijän pitää poimia hernepussi ja asettaa se jälleen jähmettyneen leikkijän pään päälle. Auttajan hernepussi ei saa myöskään tippua. Leikin tarkoituksena on muiden auttaminen, jotta he eivät joutuisi olemaan jähmettyneinä (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2015, viitattu 19.11.2015).

Ihminen ihmiseen: leikkijät ottavat oikealla puolella piirissä olevan parikseen. Leikinohjaaja sanoo esim. ”Peukalo olkapäähän”, jolloin jokaisen on laitettava peukalonsa parin olkapäähän. Jotkut suoritukset edellyttävät ongelmanratkaisutaitoa, jotta kummankin onnistuu tehdä tehtävä yhtä aikaa (esim. kyynärpää polveen). Muutaman ohjeen jälkeen leikinohjaaja sanoo: ”Ihminen ihmiseen”, jolloin vaihdetaan paria. Se joka jää ilman paria on seuraava ohjeiden antaja. Jos leikkijöitä on tasaparit, viimeiseksi toisensa löytänyt pari on yhdessä ohjeiden antaja. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2015, viitattu 19.11.2015.)

Koske keltaista: leikinvetäjä antaa ohjeen, esim. ”Koske keltaista!” Leikkijät etsivät kyseisen värisen kohdan omista vaatteistaan tai muista varusteistaan ja koskettavat sillä toisen leikkijän keltaista kohtaa. Jos jollakin leikkijällä ei ole keltaista, hän voi koskettaa toisen keltaista kädellään. Jos vain yhdellä leikkijöistä on keltaista koskettavat kaikki muut sitä kädellään. Sen jälkeen vetäjä antaa uuden ohjeen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2015, viitattu 19.11.2015.)

Sardiinipurkki: leikki on kuin kuuropiilo, mutta päinvastoin. Kaikki muut laskevat sataan lukuun ottamatta yhtä joka juoksee piiloon. sitten kaikki alkavat etsiä häntä. Se leikkijöistä joka löytää hänet ensin, ei sano muille etsijöille mitään vaan yrittää huomaamatta siirtyä samaan piilopaikkaan (tiivisti vierekkäin). Kohta piilossa on ahdata kuin sardiini purkissa. Ensimmäinen piilon löytänyt saa olla seuraavalla kerralla piiloutuja. (Omo 2016, viitattu 1.3.2016.)

Tämä toimintakerta toteutettiin pihalla, jossa lapset odottivat meitä jo valmiina. Yhdessä muodostimme rivin ja lähdimme tekemään pihan keskelle piiriä polttopalloa varten. Kun piiri oli tehty, kerroimme vielä polttopallon säännöt ja aloitimme leikin. Lapset olivat innoissaan ja leikkivät mukana. Välillä pallon antaminen kaverille, joka ei ollut vielä saanut heittää palloa, tuotti ongelmia. Keskustelimme sitten siitä, että jokainen pitää ottaa leikissä huomioon ja jokainen saa heittää palloa omalla vuorollaan.

Polttopallon jälkeen kokoontuimme piiriin ja kerroimme seuraavan leikin säännöt. Teimme näin aina ennen kuin aloitimme uuden leikin, jotta jokainen kuulisi säännöt ja voisi tarvittaessa kysyä, jos olisi kysyttävää. Seuraavaksi leikimme siis hernepusi leikkiä ja lapset olivatkin siitä innoissaan. Lapset ymmärsivät hienosti mitä leikissä tulee tehdä ja jokainen auttoi kaveria tämän tarvitessa apua. Sitten leikimme koske keltaista-leikkiä, jossa leikkijän tuli koskea aina sitä väriä mitä käskettiin koskea. Tässä leikissä joillakin lapsilla keskittyminen herpaantui ja osa lapsista hajaantui eikä jaksanut enää leikkiä mukana. Yritimme houkutella osaa lapsista vielä mukaan leikkiin, mutta tuloksetta. Pian vaihdoimmekin sardiinipurkki-leikkiin, joka on kuin piilonen mutta päinvastoin. Tämä leikki oli lapsista hauska ja he innoissaan juoksivat piiloon, mutta leikin säännöt olivat aika monimutkaiset, eikä leikki sujunut aivan sääntöjen mukaan. Leikimme leikkiä useamman kerran, että säännöt tulisivat tutummaksi. Kun huomasimme, että lapset alkoivat taas hajaantua ja osa ei enää jaksanut kiinnostua leikistä. Kokoontuimme taas piiriin ja otimme tutun kannustuspiirin tuokion loppuun, jonka jälkeen lapset saivat vapaasti mennä leikkimään pihalle.

Tämä toimintakerta oli mielestämme hieman hajanainen. Vaikka lapset olivat innokkaita ja suurimmanosan ajasta leikeissä täysillä mukana siltikin joidenkin lasten vaikeudet keskittyä leikkeihin söivät myös välillä meidän keskittymistä ja ohjaamista. Mietimmekin, että oliko ryhmä liian suuri uusien leikkien opetteluun. Jätimme myös yhden leikin kokonaan pois, sillä ajattelimme että lapsille tulisi muuten liikaa uusia leikkejä opeteltavaksi ja keskittyminen olisi hankaloitunut entisestään. Mielestämme pääsimme tavoitteisiin, sillä lapset pääsivät leikkimään yhdessä koko ryhmän voimin ja näin ryhmän yhteishenki vahvistui. Lapset osasivat

myös huomioida toisiaan leikkien aikana ja auttoivat toisiaan, eritoten herne-pussi-leikin aikana. Jälleen hymiöarvioinnin mukaan suurin osa lapsista piti toimintakerrasta. Uskomme, että toiminta oli lapsille sopivaa ja hyödyllistä juurikin sen takia, että lapset pitivät toimintakerrasta. Oppiminen on helpompaa ja mukavampaa kun opettelu tapahtuu leikin ja mukavan toiminnan kautta.

Henkilökunnalta saimme vain positiivista palautetta ja he olivat sitä mieltä, että lapset pitivät uusista leikeistä ja olivat leikkineet naurussasuin. Saimme palautetta myös siitä, että olimme hyvin ottaneet huomioon lapsen, jolla oli paljon haasteita keskittymisen suhteen. Saimme myös henkilökunnalta vinkin siihen, että kun kysymme lapsilta palautetta seuraavan kerran hymiöiden avulla, meidän kannattaisi käyttää vain kahta hymiötä, niin se olisi lapsille selkeämpää.

Toimintatuokio 3

Kolmannella toimintakerralla tavoitteemme oli opettaa lapset tekemään yhteistyötä toistensa kanssa leikkien avulla. Tällä toimintakerralla leikimme ensin jo tutuksi tulleita ryhmäytymisleikkejä, jotta leikit tulisivat lapsille mahdollisimman tutuiksi ja niiden leikkimisestä tulisi ryhmälle mahdollisimman mielekästä ja lapset oppisivat leikkien säännöt. Otimme lisäksi kaksi uutta leikkiä, joissa ryhmän tuli toimia tiiviissä yhteistyössä onnistuakseen. Ensimmäisessä leikissä koko ryhmän tuli yhdessä päättää esitettävä asia ja esittää sitä saman lailla, jotta leikin arvuuttaja arvaa kyseessä olevan hahmon. Tämä leikki vaatii lapsilta hyviä yhteistyötaitoja ja muiden mielipiteen huomioon ottamista, jotta ryhmä pääsee hahmosta yhteisymmärrykseen. Toisessa leikissä ryhmän jäsenet tarvitsevat toisiaan yksilöllisesti, jotta jokainen arvaa selässään olevan hahmon. Tämä leikki ottaa jokaisen lapsen huomioon yksilöllisesti osana ryhmää, mikä vahvistaa lapsen käsitystä itsestään osana ryhmää.

Täältä tullaan: leikkijät seisovat rivissä vierekkäin. Yksi henkilö valitaan arvuuttajaksi ja hän asettuu muita vastapäätä. Arvuuttajan kuulematta muut valitsevan mitä he matkivat, esimerkiksi eläintä tai ammattia. Kun ryhmä on valinnut aiheen mitä esittävät, he kävelevät arvuuttajaa kohti ja lausuvat, täältä tullaan, täältä tullaan, täältä tullaan. Arvuuttaja ojentaa kätensä ja sanoo " Seis! Keitä te olette?". Leikkijät alkavat raapia kuin apinat, ommella kuin räätäli jne. Kun arvuuttaja arvaa

hahmon oikein, hän voi lähteä ajamaan leikkijöitä takaa ja ottaa kiinni mahdollisimman monta. Kiinnijääneistä tulee hänen apureitaan. Leikkiä voi toistaa, kunnes kaikki on saatu kiinni. (Omo 2016, viitattu 1.3.2016.)

Mikä eläin: jokaisen leikkijän selkään kiinnitetään lappu, jossa on jonkun eläimen nimi tai kuva. Tavoite on selvittää, mikä eläin komistaa selkää. Leikkijät saavat kysyä muilta kysymyksiä, joihin voi vastata vain "kyllä" tai "ei". Esim. "Asunko navetassa?" "Onko minulla häntää?". Leikki jatkuu, kunnes kaikki ovat saaneet eläimensä selville. (Omo 2016, viitattu 1.3.2016.)

Kolmannen toimintatuokion aluksi kokoonnuimme jälleen yhteiseen jonoon ulkoven eteen ja siitä siirryimme yhdessä leikkimään polttopalloa. Halusimme aloittaa tuokion jälleen polttopallolla, sillä se oli kaikille lapsille tuttu leikki ja halusimme noudattaa tuokioiden kulussa samansuuntaista kaavaa. Polttopallo sujui tällä toimintakerralla paremmin kuin edellisellä, mutta osalla lapsista oli silti haasteita pallon luovuttamisessa sille lapselle, kuka oli heittovuorossa. Keskustelimme jälleen lasten kanssa toisten huomioon ottamisesta ja siitä, että kaikkien tulee tasavertaisesti odottaa omaa vuoroaan.

Polttopallon jälkeen aloimme leikkiä ryhmäytymisleikkejä, joista uusina tuli tällä kertaa Täältä tullaan! sekä Mikä eläin?. Uusien leikkien lisäksi halusimme leikkiä lasten kanssa myös aiemmin opeteltuja leikkejä, jotta leikeistä tulisi lapsille mahdollisimman tuttuja.

Täältä tullaan - leikissä ryhmä joutui yhdessä pohtimaan, mitä esittäisi arvuuttajalle ja millä tavalla. Tämä ryhmä kuitenkin tuntui olevan kyseiseen leikkiin hieman liian vilkas ja hahmojen esittäminen arvuuttajalle meni varsinkin tietyillä lapsilla pelleilyksi. Leikimme leikkiä kuitenkin, muutaman kerran kunnes vaihdoimme leikkiä. Mikä eläin?- leikki näytti olevan lapsille hieman hankala alkuperäisillä säännöillään, joten muutimme sääntöjä niin, että toisille saa antaa vihjeitä selässä olevista eläimistä. Muuten leikki sujui hyvin ja lapset auttoivat toisiaan hienosti ja olivat leikissä innokkaasti mukana. Lapset auttoivat toisiaan yksitellen ja heti arvattuaan oman eläimensä alkoivat auttaa toisiaan.

Koska kolmannella toimintakerralla lapsilla oli mielestämme todella paljon energiaa, päätimme suunnitelmasta poiketen ottaa yhdeksi leikiksi töpselihipan. Tämä leikki oli lähes kaikille lapsille tuttu ja siinä lapset saivat purkaa energiaa. Töpselihippa kehittää myös lasten sosiaalisia taitoja, sillä siinä täytyy jatkuvasti huomioida muita ryhmän jäseniä "pelastamalla" heidät. Vastapalveluksena tulee itse pelastetuksi kun jää kiinni. Lapset leikkivät leikkiä hienosti ja pelastivat kaikkia tasapuolisesti. Alue jolla leikimme, oli kuitenkin huono hippa leikille, sillä maa oli sorainen ja hieman epätasainen. Yhden lapsen kaatuessa soralle, päätimme vaihtaa rauhallisempaan leikkiin, jotta välttyisimme lisävahingoilta.

Lisäksi leikimme tällä tuokiokerralla Koske keltaista -leikkiä, joka oli tullut lapsille tutuksi jo edellisellä kerralla. Leikin idea oli siis koskea sen väristä vaatetta, minkä leikin vetäjä huusi. Lapset leikkivät leikkiä innoissaan, mutta välillä leikkiminen meinasi mennä hieman pelleilyksi korkean energiatason vuoksi.

Lopetimme tuokion tuttuun tapaan kannustuspiiriin. Kannustuspiiri meni hyvin ja kaikki kannustivat toisiaan. Tuokion päätteeksi keräsimme lapsilta palautetta tällä kertaa vain kahta hymiötä käyttäen, jotta palautteen antaminen olisi lapsille selkeämpää.

Kolmannella toimintakerralla lapset olivat todella energisiä, mikä vaikeutti meidän ohjaamistamme. Lapsia oli aluksi todella vaikeaa saada kuuntelemaan ohjeita rauhassa, mutta keksimme käyttää meille jo entuudestaan tuttua "peukkusääntöä" apuna. Peukkusääntö toimii niin, että kun oma peukalo nousee ylös niin samalla suu menee kiinni. Peukkusääntö toimi lasten kanssa hyvin ja lopputuokion saimme lapset kuuntelemaan peukkua näyttämällä. Saimme myös päiväkodin henkilökunnalta hyvää palautetta peukkusäännön käyttämisestä.

Mielestämme tuokio meni kaiken kaikkiaan hyvin ja pääsimme tavoitteisiimme, vaikka muokkasimme tuokiota hieman prosessin aikana. Tavoitteenamme oli opettaa lapsia toimimaan yhteistyössä toistensa kanssa leikkien avulla, mikä onnistuikin lapsilta hyvin, kun vain ohjasimme lapsia leikkien lomassa ottamaan kavereita huomioon ja toimimaan yhdessä. Saimme henkilökunnalta hyvää palautetta ohjaamisestamme ja rauhallisuudestamme ja tuokio meni heidänkin mielestään hyvin. Huomiota olisi voinut kiinnittää enemmän leikkimisalustaan, sillä

leikimme soralla, mikä oli hieman liian epätasainen alusta. Lasten arvioinnin mukaan heillä oli jälleen mukava toimintatuokio meidän kanssamme. Päiväkodin henkilökuntakin kertoi, että lapset olivat innoissaan odottaneet tuokioita.

Toimintatuokio 4

Neljännellä toimintakerralla tavoitteemme oli vahvistaa ryhmän yhteishenkeä toiminnallisella tekemisellä ja luoda lapsille yhteisiä kokemuksia, mikä on merkittävä ryhmäyttävä tekijä. Rakensimme lapsille esteradan, josta heidän piti ryhmänä päästä läpi, sillä ongelmanratkaisu ja yhdessä kokeminen lähentää suurtakin lapsiryhmää. Esteradalla lasten täytyi auttaa toisiaan ja antaa toisilleen koreja, jotta kaikki pääsevät yli. Tämä edellyttää lapsilta toistensa huomioimista sekä yhteistyötä, mikä lisää yhteishenkeä, sillä lapset saavat yhteisiä onnistumisen kokemuksia. (Erjanti ym. 2008, 273.) Aloitimme tuokion jakamalla lapset pareihin siten, ettei kenelläkään olisi parina juuri se paras kaveri, jotta lapset ryhmäytyisivät yksilöllisesti kaikkien ryhmän jäsenten kanssa ja loisivat uusia kaverisuhteita.

Ensimmäinen este oli pressu, jonka ali parin piti ryömiä yhdessä. Tällä esteellä jotkin parit alittivat pressun hienosti yhdessä, mutta joillakin pareilla unohtui, että este tulisi alittaa yhdessä ja he ryömivät pressun ali erikseen. Tätä estettä valvomassa oli yksi päiväkodin työntekijöistä ja huomattessaan, että lapset eivät menneet ali yhdessä, hän muistutti lapsia siitä, että paria piti auttaa ja odottaa ja kehotti sen jälkeen lapsia alittamaan pressun yhdessä. Tämän jälkeen lapset alittivatkin pressun hienosti yhteistyössä.

Toinen este oli puiden väliin kiristetty liina, jota pitkin lasten tuli kävellä. Tämä vaati lapsilta hyviä yhteistyötaitoja, sillä toisen parista piti tukea liinalla kävelijää tai tehtävä olisi ollut mahdoton. Heidi oli valvomassa tätä estettä, eikä lapsia tarvinnut muistutella parin auttamisesta juuri ollenkaan, vaan lapset auttoivat itsenäisesti toinen toisiaan ja kannustivat toista. Jokainen pari selvisi esteestä todella hienosti.

Kolmas este koostui köydestä ja pahvirenkaista. Lasten piti ensin kävellä maassa olevaa köyttä pitkin ja sen jälkeen hyppiä pahvirenkaasta toiseen yhdessä. Tällä

esteellä joillakin pareilla unohtui jälleen yhdessä tekeminen ja pareja piti muistutella kaverin odottamisesta.

Neljäs ja viimeinen este oli korien kanssa "laavakentän" ylitys, jossa parin piti yhteistyössä kahden korin avulla ylittää "laavakenttä". Tätä estettä oli valvomassa päiväkodin työntekijä ja hänen mukaansa lapset toimivat tällä rastilla hienosti yhteistyössä siten, että lapset ojensivat toisilleen koreja ja odottivat toisiaan niin, että kaikki pääsivät hienosti laavakentän yli. Toki tämäkin este tarvitsi aikuisen ohjausta ja muistutuksia siitä, että ilman parin apua "laavakentän" ylitys olisi mahdotonta.

Pyöritimme esteradan läpi useamman kerran aina pareja vaihtaen. Esterata sujui hyvin ja varsinkin toisella esteellä eli köysiradalla lapset auttoivat toisiaan saumattomasti. Jokainen ymmärsi, että kun auttaa ensin toista kävelemään liinaa pitkin, auttaa hänkin sinua. Lopetimme tuokion kannustuspiiriin.

Tuokio meni mielestämme hyvin ja lapset olivat esteradasta todella innoissaan. Tälle toimintakerralle tavoitteenamme oli vahvistaa lasten yhteishenkeä toiminnallisella tekemisellä sekä luoda lapsille yhteisiä kokemuksia vahvistaaksemme ryhmään kuuluvuuden tunnetta. Mielestämme pääsimme tavoitteisiimme, sillä lapset puhuivat esteradasta ja sen tarjoamista kokemuksista keskenään tuokion päätyttyäkin. Tuokion aikana lapset ymmärsivät hienosti, että muiden auttaminen on vastavuoroista ja kun autat muita niin sinuakin autetaan. Varsinkin este-radan viimeisillä kierroksilla lapset auttoivat hienosti toisiaan ilman aikuisen erillistä muistutusta. Lapset olivat esteradasta hyvin innoissaan ja juttelivat esteistä ja niiden ylittämisestä keskenään innokkaasti, mikä lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässä.

Esteradan jälkeen ennen seuraavalle kierrokselle lähtemistä lapsille olisi voinut keksiä etukäteen jonkin odottamisleikin. Henna oli odottamassa lasten kanssa uudelle kierrokselle lähtemistä ja lapset tahtoivat tylsistyä odottaessaan uutta paria. Leikin avulla lapset olisivat jaksaneet paremmin odottaa itselleen seuraavaa paria. Improvisoimme kuitenkin kesken tuokion arvuuttelu-leikin, jolloin lapset jakoivat paremmin odottaa tulevaa vuoroaan. Päiväkodin henkilökunnan mielestä

lasten tylsistyminen ei olisi ollut niin ongelmallista kuin omasta mielestämme, sillä omaa vuoroa pitää opetella odottamaan. Muuten tuokio meni hyvin ja lapset olivat silminnähden innoissaan esteradasta. Ohjauksesta saimme hyvää palautetta ja henkilökunnan mielestä ohjasimme lapsia selkeästi ja rauhallisesti.

Toimintatuokio 5

Tällä kerralla tavoitteemme oli tehdä leikityistä leikeistä lapsille mahdollisimman tuttuja, jotta lapset nauttivat leikeistä ja sitä kautta sitoutuvat leikkiin ja ryhmäytyvät. Viimeisellä kerralla leikimme siis niitä ryhmäyttämisleikkejä, joita olimme leikineet aikaisemminkin kerroilla. Annoimme myös lapsille mahdollisuuden valita, niitä ryhmäyttämisleikkejä, joista he itse pitivät eniten. Sääntöjen omaksuminen erilaisissa sääntö- ja ryhmäyttämisleikeissä on tärkeää, jotta leikkimisestä tulee mielekästä ja lapset sitoutuvat leikkiin. Jos ryhmäytymisleikit eivät ole lapsille mieluisia vaikka sen takia että he eivät muista sääntöjä ja eivät siksi pääse leikkiin kiinni, ei leikin kautta ryhmäytyminenkään onnistu. (Helenius & Lummelahhti 2014, 157-158.) Lopetimme tuokion kannustuspiiriin.

Lasten toiveesta aloitimme viimeisen kerran polttopallolla, jota olimme toki leikkineet myös edellisillä kerroilla aloitusleikkinä. Polttopallossa lapsille aiheutti jälleen haasteita oman heittovuoron odottaminen ja keskustelimme lasten kanssa jälleen toisten huomioon ottamisesta. Jälkeenpäin ajateltuna keskustelussa olisi voinut käyttää enemmän hyödyksi lasten kanssa yhdessä keksittyjä sääntöjä, jotta ne muistuvat mieleen ja lapset hoksaisivat, että säännöillä on oma merkityksensä.

Polttopallon lisäksi leikimme edellisiltä kerroilta tutuksi tulleita hernepussileikkiä ja koske keltaista- leikkiä sekä peiliä. Hernepussileikki meni hyvin ja lapset auttoivat sen aikana hienosti toisiaan.

Peili oli lapsille jo ennestään tuttu leikki ja lapset halusivat leikkiä sitä. Leikki meni muuten hyvin, mutta peilinä ollut lapsi yleensä kääntyessään jäi katsomaan muita lapsia liian pitkään, jolloin jonkun lapsen tasapaino väkisinkin petti ja hän joutui palaamaan takaisin lähtöviivalle. Tämä aiheutti paljon kiukkua ja puutuimme tilanteeseen ohjeistamalla peilinä toimineelle lapselle, että kääntyminen ja vilkaisu

riittävät ja sen jälkeen peilin tulee taas kääntyä, jotta muut voivat liikkua. Peilin jälkeen leikimme vielä Koske keltaista -leikkiä, mikä meni todella hyvin. Lope-
timme tuokion tuttuun tapaan kannustuspiiriin ja viimeisen kerran kunniaksi
otimme vielä ryhmähalin.

Tällä kerralla tavoitteemme oli tehdä leikityistä leikeistä lapsille mahdollisimman
tuttuja, jotta lapset nauttivat leikeistä ja sitä kautta sitoutuvat leikkiin ja ryhmäyty-
vät. Uskomme, että leikit tulivat lapsille tutummiksi ja he varmasti osaisivat leikkiä
leikkejä jatkossakin. Kun leikeistä tuli lapsille tuttuja ja hauskoja, he oppivat myös
leikkien perimmäisen tarkoituksen eli ryhmässä toimimisen. Ryhmässä toimiessa
lasten sosiaaliset taidot kehittyvät tehokkaasti, sillä leikit vaativat sosiaalisten tai-
tojen hallintaa onnistuakseen. Olimme ohjaajina jäməköitä ja rauhallisia, joten
tuokion ohjaaminen sujui hyvin.

Keräsimme viimeisellä kerralla ryhmän aikuisilta kirjallisen palautteen, jonka mu-
kaan lapset olivat joka kerta odottaneet meitä innoissaan. Lapset olivatkin tuoki-
oissa hienosti mukana jokaisella toimintakerralla, vaikka välillä lasten vilkkaus ja
keskittymisen vaikeudet loivat omat haasteensa tuokioiden pitämiselle. Koemme,
että nimenomaan haasteiden kautta opimmekin paljon jäməkkyttä ja saimme
hyvää kokemusta ohjaamisesta.

5 ARVIOINTI

Arvioimme toimintatuokioidemme vaikutusta ryhmän ryhmähenkeen ja lasten sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä ryhmätyötaitoihin ja sitä kautta haluamme arvioida myös sitä, vaikuttaisiko tällaisten tuokioiden pitäminen pitkällä aikavälillä myös lasten keskuudessa tapahtuvaan kiusaamiseen. Arvioimme näitä asioita kokonaisuutena kaikkien toimintakertojen jälkeen. Arvioimme myös toimintakertojen sopivuutta juuri kyseiselle ryhmälle. Omaa oppimistamme arvioimme jokaisen toimintakerran jälkeen.

Arvioimme edellä mainittuja asioita kysymällä sekä suullista että kirjallista palautetta päiväkodin henkilökunnalta. Olemme sitä mieltä, että päiväkodin työntekijät osaavat arvioida yllä mainittuja asioita parhaiten, koska ovat joka päivä tekemisissä saman lapsiryhmän kanssa. Kysyimme palautetta myös lapsilta jokaisen toimintakerran jälkeen. Apuna palautteen keräämisessä lapsilta meillä oli kolme erilaista hymiötä: iloinen, mitänsanomaton ja surullinen, joista lapset saivat valita parhaiten omaa mielipidettään kuvaavan hymiön. Toisen toimintatuokion jälkeen päätimme käyttää vain kahta hymiötä selkiyttääksemme lapsille arviointia. Arvioimme tuokioidemme vaikuttavuutta lapsiryhmään myös itsearviointin kautta sekä antamalla vertaispalautetta toisillemme suullisesti tuokioiden loppuksi. Itsearviointit kirjoitamme ylös jokaisen toimintakerran jälkeen.

Pyysimme päiväkodin henkilökunnalta suullista palautetta toiminnasta jokaisen toimintakerran jälkeen, jonka kirjasimme itse ylös. Viimeisen toimintakerran loppuksi pyysimme henkilökunnalta kirjallista palautetta toimintakertojen kokonaisuudesta arviointilomakkeella. Lomake oli valmis OAMK:n lomake toimeksiantajan palaute opinnäytetyöstä ja opinnäytetyökäytännöistä. Pyysimme työntekijöitä myös arvioimaan meidän ammatillista osaamistamme sekä toimintaamme lapsiryhmän kanssa.

Keräsimme kaikkien tuokioiden lopuksi henkilökunnalta suullista palautetta tuokioiden kulusta sekä viimeisen tuokion päätteeksi kirjallista palautetta kaikista toimintatuokioista ja niiden vaikuttavuudesta. Henkilökunnan suullisen palautteen mukaan kaikki toimintatuokiot sujuivat hyvin ja lapset olivat innoissaan toiminnassa mukana. Meistä ohjaajina annettiin myös hyvää palautetta, otimme hyvin huomioon jokaisen lapsen yksilönä ja heidän erilaiset tarpeensa. Koska lapset olivat toiminnassa innolla mukana ja tekivät asioita yhdessä koko ryhmänä eikä pienemmissä porukoissa niin kuin tavallisesti, vaikutti toimintamme osaltaan myös lasten ryhmähenkeen. Lasten ryhmäytötaidot kehittyivät, koska lapset joutuivat toimimaan yhteistyössä myös sellaisten lasten kanssa, joiden kanssa he eivät yleensä toimi yhdessä.

Pyysimme kirjallista palautetta OAMK:n valmiilla palautelomakkeella toimeksiantajalle. Kirjallisen palautteen mukaan opinnäytetyön tavoitteet toteutuivat päiväkodin henkilökunnan mukaan hyvin, mutta ryhmäytymisestä olisi voinut olla enemmän hyötyä jos toimintatuokiot olisi järjestetty toimintakauden alussa syksyllä. Me olimme päiväkodin henkilökunnan mukaan innokkaita ja aktiivisia yhteistyökumppaneita ja yhteistyö sujuikin moitteettomasti. Henkilökunta arvioi toimintatuokiomme motivoiviksi ja tavoitteellisiksi sekä sellaisiksi, että ne kehittävät lasten sosiaalisia taitoja. He arvioivat, että opinnäytetyötämme voi hyödyntää jatkossa pitämällä ryhmälle yhteisiä toimintatuokiota, jolloin pitkällä aikavälillä kiusaamista voitaisiin ennaltaehkäistä.

Lapsilta pyysimme palautetta hymiöiden avulla. Aluksi hymiöitä oli käytössä kolme; iloinen, mitäänsanomaton ja surullinen. Kahden toimintatuokion jälkeen totesimme henkilökunnan kanssa, että kaksi hymiötä olisi lapsille selkeämpi. Jokaisen toimintakerran jälkeen iloisia hymiöitä oli enemmän kuin muita hymiöitä. Kun käytössä oli vain kaksi hymiötä, suurin osa oli iloisia ja jokaisella kerralla oli vain muutama surullinen hymiö. Tästä päättelimme lasten pitäneen tuokioista ja henkilökunnankin mukaan lapset odottivat aina tuokiota innoissaan.

Arvoimme sekä omaa että toistemme toimintaa jokaisen tuokion jälkeen. Kokonaisuutena tuokiot menivät mielestämme hyvin ja tavoitteet täyttyivät suurimmilta

osin. Toisille antamamme palaute oli pääsääntöisesti positiivista, mutta huomioimme toisillemme antamat korjaavat palautteet seuraavilla toimintakerroilla. Lapset toimivat yhdessä koko ryhmänä huomioiden toisiaan hyvin. Lisäksi he olivat innolla toiminnassa mukana ja tekivät yhteistyötä hieman tuntemattomampienkin ryhmän jäsenten kanssa, jolloin heidän sosiaaliset taitonsa sekä ryhmätyötaitonsa kehittyvät. Lasten ryhmähenki koheni, koska ryhmälle tehtiin yhdessä yhteiset pelisäännöt, jotka jokainen lapsi allekirjoitti ja näin jokainen koki kuuluvansa ryhmään. Mielestämme olisimme voineet muistuttaa lapsia levottomuuden iskiessä tai riitatilanteissa ryhmän säännöistä ja siitä mitä olimme yhdessä sopineet, jotta riitatilanteilta oltaisiin voitu välttyä ja jokaisella olisi ryhmässä hyvä olla. Olimme aiemmin puhuneet lasten kanssa kiusaamisen rooleista ja ristiriitatilanteissa ja mietimme, että olisimme voineet hyödyntää paremmin keskusteluja muistuttamalla lapsia rooleista ja siitä, miltä toisesta tässä tilanteessa tuntuu. Roolinotto auttaa lasta ymmärtämään oman käytöksensä seuraukset ja näkemään tilannetta toisen kannalta. Lisäksi olimme päiväkodin henkilökunnan kanssa samaa mieltä siitä, että tuokiot olisi ollut parempi järjestää syksyllä, mutta aikataulut eivät sitä sallineet.

Ajattelemme, että toimintatuokioiden avulla lapset lähentyivät ja saivat yhdessä koko ryhmän kanssa toimia ja kokea uusia asioita. Myös yhteisten sääntöjen laatimisen, keskustelujen ja leikkien kautta lapset oppivat ottamaan toisiaan paremmin huomioon ja näin myös ryhmätyötaitot kehittyivät. Mielestämme tuokiot sopivat kyseiselle lapsiryhmälle, koska ryhmän lasten välillä oli jännitteitä ja lapset tekivät harvoin mitään yhdessä koko ryhmänä, vaan yleensä toiminta oli järjestetty pienemmissä ryhmissä. Ryhmään oli kevään aikana tullut uusia lapsia, joita ryhmäyttävä toiminta auttoi pääsemään osaksi ryhmää ja tutustumaan muihin lapsiin paremmin.

Leikit olivat lasten mielestä selvästi mukavia, mikä on tärkeää, sillä mukavat ja lapsille tutut asiat auttavat lasta oppimaan. Kun lapsi nauttii tekemisestään, hän on myös avoin leikin tarjoamalle oppimismahdollisuudelle. Tällöin ryhmäytymisestä on hyötyä, sillä mukavan ja tutun leikin kautta lapsi oppii ryhmätyötaitoja

sekä erilaisia sosiaalisia taitoja. Tehdessään mukavia asioita lapsi on myös paremmalla tuulella ja näin avoinna kanssakäymiseen muiden lasten kanssa, mikä on ryhmäytymisen ja tiiviin ryhmän muodostumisen kannalta tärkeää.

6 POHDINTA

Koemme, että opinnäytetyömme aihe on tärkeä ja aina ajankohtainen. Kiusaaminen on aina ollut aihe, joka on herättänyt keskustelua niin koulumaailmassa kuin päiväkodeissakin. Koulukiusaamisesta puhutaan enemmän kuin päiväkodeissa esiintyvistä kiusaamisesta, vaikka kiusaamista tapahtuu päiväkodissa lähes yhtä paljon kuin koulumaailmassa. Halusimme lähestyä kiusaamista ja sen ennaltaehkäisyä ryhmäyttämisen näkökulmasta, koska koemme, että tiiviissä ja turvallisessa ryhmässä kukaan ei halua kiusata toista. Valitsimme ryhmäyttämisen keinoksi ryhmäyttämisleikit ja säännöt, koska lapset ryhmäytyvät parhaiten tekemisen kautta ja leikki on lapselle luonnollisinta tekemistä. Lisäksi halusimme vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja sekä ryhmäytötaitoja, jotta lapset oppivat ottamaan toisiaan paremmin huomioon ja asettamaan itsensä toisen tilanteeseen. Kun lapset oppivat ymmärtämään miltä toisesta tilanteesta tuntuu, he ymmärtävät esimerkiksi kiusaamisen vääryyden.

Päiväkotiryhmässä, johon teimme opinnäytetyömme, on aikaisemmin esiintynyt kiusaamista. Lisäksi kyseinen ryhmä on hyvin vilkas ja ryhmään oli vasta tullut uusia lapsia, joten henkilökunta koki ryhmäyttämisen olevan ajankohtaista myös keväällä. Ryhmäyttäminen olisi meidän kaikkien mielestä ollut kuitenkin antoisampaa koko ryhmälle toimintakauden alussa syksyllä, mutta koimme sen olevan hyödyllistä myös huhti-toukokuussa.

Etiikka ja ihmisoikeudet ovat sosiaalialan tukipilareita ja voidaankin katsoa, että niihin liittyvien kysymysten pohdinta on saattanut alulle sosiaalialan työn. Eettiset ohjeet ohjaavat sosiaalialan ammattilaista työssään ja antavat tapoja toimia ja suojella asiakkaita väärinkäytöksiltä. (Talentia 2013, 5.)

Otimme työssämme huomioon eettisyyden sekä sosiaalialan eettiset ohjeet, jotka ohjaavat työtämme. Asiakassuhteemme sekä päiväkotiin, lapsiin että lasten vanhempiin perustui luottamukselle ja keskinäiselle kunnioitukselle. Kerroimme päi-

väkodin henkilökunnalle, lapsille ja lasten vanhemmille hyvissä ajoin mitä tulemme päiväkotiin tekemään ja milloin. Teimme lasten vanhemmille päiväkodin ilmoitustaululle tiedotteen (LIITE 3), jossa kerroimme, ketä olemme, mistä tulemme ja mitä tulemme päiväkotiin tekemään ja minkä vuoksi. Luottamukseen liittyi myös salapitovelvollisuus päiväkodin asioista ja lapsista.

Toiminnassamme kohtasimme jokaisen lapsen yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti. Pyrimme toimintamme avulla osallistamaan kaikki lapset yhteiseen tekemiseen samalla jokaista lasta ja hänen vahvuuksiaan yksilöllisesti huomioiden. Osallistimme lapsia toimintaan myös välillä kysymällä heiltä, mitä leikkejä he haluaisivat yhdessä leikkiä. Pyrimme luomaan lapsille jokaisen toimintakerran aikana turvallisen toimintaympäristön, jossa heidän ympärillään on turvallisia ja luotettavia aikuisia.

Kaikkien valmiina olevien aineistojen luotettavuutta on punnittava ja aineistoihin on suhtauduttava kriittisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 189). Tämä on lähdekritiikkiä ja olemmekin pyrkineet lisäämään opinnäytetyömme luotettavuutta kiinnittämällä huomiota käytettyjen lähteiden oikeanlaiseen tulkintaan sekä tarkalla lähdekritiikillä. Pyrimme myös aina käyttämään lähteiden uusimpia painoksia.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2015 aiheen valinnalla. Halusimme molemmat aiheen liittyen päiväkotiin, koska suuntaudumme molemmat lasten kanssa työskentelyyn ja hankimme lastentarhanopettajan pätevyyden. Lisäksi halusimme molemmat toiminnallisen opinnäytetyön, joten tuokion pitäminen tuntui luonnolliselta. Kiusaaminen ja ryhmäyttäminen olivat molempien mielestä tärkeitä ja mielenkiintoisia aiheita, joten opinnäytetyön aiheen valinta sujui helposti. Löysimme yhteistyökumppaniksi kyseisen päiväkodin tuttavien avulla.

Aiheenvalinnan jälkeen kirjoitimme tietoperustan, joka oli valmis tammikuussa 2016. Kun tietoperusta oli valmis, ryhdyimme työstämään suunnitelmaa. Opinnäytetyön suunnitelma oli valmis huhtikuussa 2016 ja se hyväksyttiin opinnäytetyön sisällönohjaajalla sekä yhteistyöpäiväkodin johtajalla. Lisäksi suunnitelma ja tietoperusta annettiin tiedoksi yhteistyöryhmän henkilökunnalle.

Kun tietoperusta ja suunnitelma oli hyväksytty, pidimme suunnittelemamme aamupiirit päiväkodissa huhti-toukokuussa. Aamupiirien jälkeen pidimme kaikki toimintatuokiot ryhmälle toukokuussa. Pidimme toimintatuokioita 1-2 kertaa viikossa. Kun opinnäytetyön toiminnallinen osa oli tehty, aloimme kirjoittaa raporttia työstämme ja sen tuloksista. Raportti arvioineen ja pohdintoineen oli valmis syyskuussa 2016. Esitämme/esitimme opinnäytetyömme Hyvinvointia yhdessä -päivässä marraskuussa 2016.

Opinnäytetyömme tekeminen on ollut pääasiassa sujuvaa ja yhteistyömme on toiminut hyvin. Haasteina voitaisiin mainita yhteistyöryhmän suuri koko. Ryhmässä oli yli 20 lasta, joista osa oli todella vilkkaita, joten koko ryhmän hallinta varsinkin ulkona oli välillä haasteellista. Ulkona lapsilla oli käytössään iso piha ja toiminnan piti olla todella organisoitua ja järjestelmällistä, jotta lapsiryhmän sai pidettyä koossa.

Omat haasteensa työn tekemiselle asetti myös lomat ja harjoittelut. Meillä oli molemmilla ammattiharjoittelu sekä tammi-maaliskuussa että elo-lokakuussa. Harjoittelujen sekä kesäloman aikana oli välillä vaikeaa saada aikataulumme sopimaan yhteen, jolloin opinnäytetyön tekemisessä saattoi olla pidempiäkin taukoja.

Mielestämme työmme saavutti sille asetetut tavoitteet. Tuimme työmme avulla lasten sosiaalisia taitoja sekä loimme ryhmään turvallisuuden tunnetta esimerkiksi yhteisillä säännöillä. Jatkotutkimuksena voisi tutkia, onko ryhmäyttämistuokioiden pitämällä merkittävää vaikutusta kiusaamisen ennaltaehkäisyyn pidemmällä aikavälillä. Olisiko ryhmäyttävällä toiminnalla suurempi vaikutus lapsiryhmään, jos tuokioita pitäisi esimerkiksi säännöllisesti kerran viikossa koko syyslukukauden ajan.

Meidän oppimistavoitteenamme oli saada lisää kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta ja lapsiryhmän kanssa toimimisesta sekä toiminnan suunnittelemisesta ja sen toteuttamisesta. Halusimme myös itse oppia uusia keinoja lapsiryhmän ryhmäyttämiseen ja hyvän ryhmähengen sekä turvallisen päiväkotiryhmän luomiseen.

Tuokioiden myötä saimme lisää kokemusta tuokioiden suunnittelusta ja toteuttamisesta. Ohjaustilanteet onnistuivat mielestämme hyvin ja luontevasti sekä uskomme, että aikaisemmat opinnot sekä kokemuksemme lasten ohjaamisesta antoivat lisävarmuutta ohjaamiseen. Saimme opinnäytetyöstämme uusia pedagogisia menetelmiä lapsiryhmän kanssa toimimiseen, joita voimme tulevassa työssämme soveltaa. Esimerkiksi ryhmäyttämisleikit ovat hyvä ryhmän yhteinen tekeminen, joita voi soveltaa ja muokata kaikenikäisille sopiviksi. Pitäessämme tuokiota lapsille huomasimme myös, että lapset alkoivat jo luottaa meihin aikuisina ja ohjaajina, joten tuokioiden pitäminen jo itsessään rakentaa lapsille turvallista ryhmää ja luo luottamusta aikuisen ja lapsen välille.

Tuokioita pitäessämme opimme sen, että toteutus ei aina onnistu suunnitelman mukaan, vaan suunnitelmaa täytyy osata muuttaa lyhyelläkin varoitusajalla. Suunnitelma voi muuttua esimerkiksi lasten jaksamisen tai sään takia. Tuokioita pitäessämme jouduimme karsimaan joitakin leikkejä pois, koska huomasimme, että lasten keskittyminen alkoi herpaantua eivätkä he jaksaneet enää keskittyä leikkeihin. Koimme, että lasten jaksamisen ja tuokion kannattavuuden kannalta on parempi jättää muutama leikki pois ja jatkaa ja opetella uusia leikkejä seuraavalla kerralla, kun lapset eivät ole niin väsyneitä ja he jaksavat taas keskittyä paremmin. Toiminnan suunnittelusta opimme myös, että hyvin suunniteltu on jo puoliksi tehty. Toiminnot ja tuokiot pitää olla etukäteen suunniteltuna ja itsellä tulee olla selkeä visio siitä mitä lasten kanssa tehdään, tai muuten lapsiryhmä leviää käsiin ja toiminta ei ole tavoitteellista.

Opinnäytetyötä tehdessämme opimme keinoja, joilla lapsiryhmää voidaan ryhmäyttää, mutta mielestämme ryhmäyttäminen ja ryhmäytyminen vaativat pidempiaikaista ja säännöllistä toimimista koko ryhmän kanssa. Turvallisen ryhmän luominen taas onnistuu siten, että ryhmässä on luotettavia ja pysyviä aikuisia sekä ryhmän lapset muodostaisivat tiiviin ryhmän, jossa jokainen lapsi saa olla oma itsensä. Kaikkien toimintatuokioiden aikana pyrimme aina antamaan koko lapsiryhmälle positiivista palautetta, mikä myös luo parempaa ryhmähenkeä.

Suurenkin lapsiryhmän kanssa toimiessa tulee muistaa pitää toiminta turvallisessa sekä hallitussa ympäristössä ja toiminnan tulee olla selkeää ja hyvin ohjattua. Lapsille ohjeita antaessaan aikuisen tulee antaa ohje kerrallaan ja sanoittaa ohjeet niin, että jokainen ryhmän jäsen ymmärtää mistä on kyse.

Opinnäytetyömme tekeminen on ollut mielenkiintoinen projekti ja olemme oppineet sen aikana paljon uutta tietoa ja uusia taitoja. Ammatillinen osaaminen lastentarhanopettajan työtä ajatellen on mielestämme kehittynyt opinnäytetyön tekemisen ansiosta. Osaamme kiinnittää lapsiryhmässä paremmin huomiota esimerkiksi lasten välisiin suhteisiin ja mahdollisiin jännitteisiin, koska paneuduimme asiaan erityisesti juuri opinnäytetyötämme tehdessä. Opinnäytetyön tekeminen on vaatinut paljon aikaa ja olemmekin oppineet projektin aikana aikatauluttamista ja aikataulujen yhteensovittamista. Opinnäytetyön myötä olemme oppineet joustavuutta ja vastuun jakamista. Pääsääntöisesti olemme tehneet opinnäytetyötä yhdessä kirjoittaen, mutta myös jakaneet tietoperustan osa-alueita, jotta pystyimme työskentelemään itsenäisesti ja sopimiemme aikataulujen puitteissa. Voisimme sanoa, että opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuutena haastavaa, mutta myös opettavaista ja palkitsevaa.

LÄHTEET

Aalto, M. 2004. Ryppäästä ryhmäksi. Ryttylä: My Generation Oy.

Aalto, M. 2002. Turvallinen ryhmä. Forssa: Forssan Kirjapaino Oy.

Andersen, H.C.:1843. Ruma ankanpoikanen. Selkomukautus: Pertti Rajala. Viitattu 29.2.2016. http://papunet.net/_pelit/_tarinat/kuvakirja/lue/Ruma_ankanpoikanen

Aulavuori, H. & Havonen, N. 2011. ”Siitä tulee pahaa mieli” –Kiusaamisen ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa luovin menetelmin. Opinnäytetyö. Laurea Vantaa. http://www.socca.fi/files/1077/Havonen_Aulavuoriopinnayte.pdf

Erjanti, S., Hongisto, T., Kemiläinen, A., Kujala, T., Leinonen, M., Lämsä, M., Savo, M., Sillander, M., Uurto, P. 2008. Partiojohtajan käsikirja. Keuruu: Oy Partio Scout Ab.

Hakonen, M., Suma, S. 2016. Viisivuotias. Viitattu 13.6.2016. https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=29&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwilmeneo6XNA-hUEG5oKHQLqCCo4FBAWCE4wCA&url=http%3A%2F%2Fwww.naantali.fi%2Fterveys%2Fpalvelut%2Fneuvolat%2Finfo_vanhemmille%2Ffi_FI%2Finfo_vanhemmille%2F_files%2F93136228427902800%2Fdefault%2FViisivuotias_verkkomateriaali.pdf&usq=AFQjCNGgvGfsi7BwgmP4i0b2hxav9u7gwg&bvm=bv.124272578,d.bGs

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen - huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Päivi Hamarus ja Kotimaa-Yhtiöt Oy.

Helenius, A., Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Helenius, A., Lummelahki, L. 2014. Leikin käsikirja. Juva: Bookwell Oy.

Helsingin kaupunki sosiaalivirasto. 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5 -vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Jarasto, P., Sinervo, N. 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Elämää varten. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino

Kanerva, J. & Ulmanen, S. 2011. Kiusaaminen päiväkodissa, haastattelututkimus Mikkelin alueen päiväkodeissa. Opinnäytetyö. Mikkelin ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/27366/kanerva-ulmanen.pdf?sequence=1>

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän – käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. SMS- Tuotanto Oy.

Keltinkangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kirves, L., Stoor-Grenner, M. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Viitattu 21.10.2015. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/f6a69f3b99f25f2cead35661f468bab2/1445421408/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf>

Lenroth, M. & Kalinainen, E. 2009. Ryhmäytymisprosessi ja siihen vaikuttavat tekijät lastensuojeluyksikkö x:ssä. Opinnäytetyö. Saimaan ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5671/opinnaytetyo%20nettiver-sio.pdf?sequence=1>

Lindström, S., Nurminen, S. & Närhi, M. 2010. "Hei meitä kuvataan!" - Esikouluikäisen lapsen leikin havainnointi videoanalyysin keinoin. Opinnäytetyö. Laurea Vantaa. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/20426/oppari_valmisPDF.pdf?sequence=1

Litja, T. & Oinonen, M. 2000. Mä en haluu! Leikki-ikäisen arjen pulmia. Helsinki: Oy Edita Ab.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2015. Lapset ensin: mitä kiusaaminen on?. Viitattu 21.10.2015. <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/mita-kiusaaminen-on/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2015. Nuortennetti, liikuntaleikit. Viitattu 19.11.2015. <http://www.mll.fi/nuortennetti/tukarit/leikkiasema/liikuntaleikit/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2016. Vanhempainnetti. Sosiaalisten taitojen kehitys. Viitattu 13.6.2016. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/5_6-vuotias/sosiaaliset_taidot/

Ojanen, T., Ritmala, M., Sivén, T., Vihunen, R., Vilén, M 2013. Lapsen aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Omo, 2016. Kymmenen hauskaa leikkiä. Viitattu 1.3.2016. <https://www.omo.fi/puuhaa-lapsille/kymmenen-hauskaa-leikkia/>

Pelastakaa lapset – Räddabarnen ry. 2015. Lapsen oikeuksien yleissopimus, Viitattu 28.10.2015 <http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-yleissopimus/>

Penttilä, E. 1994. Turvallinen koulu. Juva: WSOY

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva: PS-kustannus.

Sassi, S. 2014. Päiväkotikiusaaminen lastentarhanopettajien, lastenhoitajien ja vanhempien näkökulmasta. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Oulun Yliopisto

Talentia ry. 2013. Arki, arvot, elämä ja etiikka – Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Viitattu 23.08.2016. http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S., Kurvinen, A 2006. Lapsuus –erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

LIITTEET

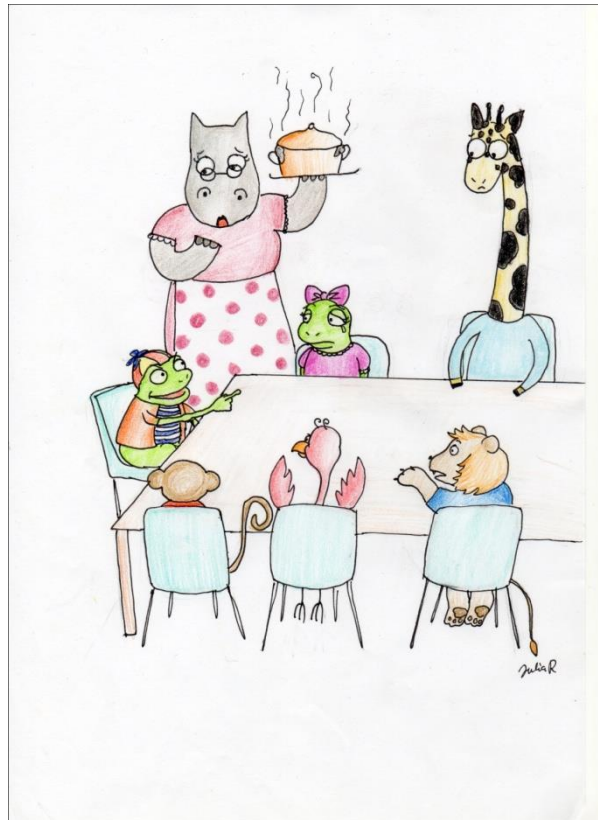
Toiminnallinen satu

LIITE 1

1. Aamupala (nimittely)

Kaikki istuvat yhdessä pöydässä syömässä aamupalaa. Ruokailu sujuu hyvin siihen asti, kunnes yllättäen toinen sammakoista haukkuu toista sammakkoa ikävällä tavalla. Toiselle sammakolle tulee tästä paha mieli.

- Mitä ajattelette tästä tilanteesta? Oliko haukkuminen oikein? Miksi ei ollut?
- Miltä nimittelystä tuntuu?
- Miten nimittely voisi toimia?
 - Voisiko hän kertoa esimerkiksi tarhatädille? Ohjaajan tulisi kertoa, että nimittelyyn mukaan lähteminen ja toisen takaisin haukkuminen ei ole oikein.
- Miten muut lapset voisivat toimia?
- Miten nimittelijä voisi toimia?
- Miten olisi voinut toimia paremmin?

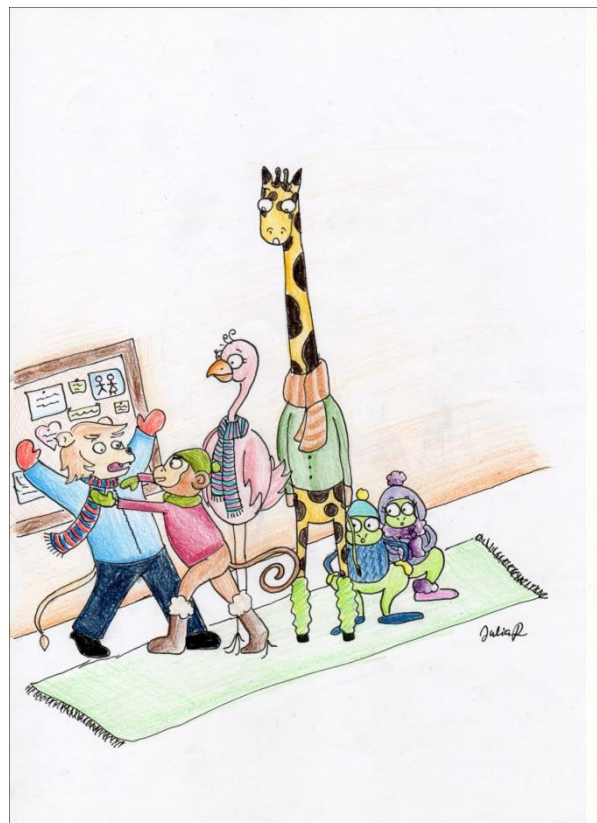

2. Ulos meneminen (töniminen)

Eläinlapset muodostavat jonon ulko-oven eteen mennessään ulos. Apina on muita hitaampi ja on viimeisenä jonossa. Hän tahtoo jonon ensimmäiseksi ja hän tönii leijonaa päästäkseen jonon kärkeen. Leijona ärsyyntyy apinan tönimisestä.

Ohjaaja kysyy lapsilta seuraavia kysymyksiä:

- Oliko töniminen ja toisten ohittelu oikein? Miksi ei ollut?
- Miltä leijonasta tuntuu ja miten hän voisi toimia?
→ Voisiko leijona esimerkiksi kertoa tilanteesta tarhatädille, joka selvittäisi asiaa?
- Miten muut voisivat toimia?
- Miten apina voisi toimia? Miten hänen olisi pitänyt toimia?
→ Pitäisikö apinan pyytää anteeksi? Hänen olisi pitänyt pysyä jonon perällä eikä ohitella muita. Ehkä hän pääsee eri kerralla jonon ensimmäiseksi?

3. Ulkona leikitään piilosta (leikistä pois jättäminen)

Lapset leikkivät ulkona ja he päättävät leikkiä piilosta. Muut lapset menevät piiloon, mutta kirahvi ei mahdu piiloon pensaan taakse. Muut eläimet sanovat kirahville, ettei hän voi tästä syystä olla leikissä mukana.

- Onko oikein jättää kirahvi leikistä pois? Miksi ei?
- Miltä luulette, että kirahvista tuntuu?
- Miten lapset voisivat toimia, että kaikki voivat leikkiä yhdessä?
→ Vaihtaa leikkiä?

4. Ulkona leikkiminen (lelujen vieminen toiselta ja kiusaajan kiusaaminen)

Apina leikkii ulkona löytämällään pallolla. Flamingo miettii, että hänkin tahtois leikkiä pallolla, joten hän vie apinalta pallon.

- Oliko pallon vieminen toiselta oikein? Miksi ei ollut?
- Miltä apinasta tuntuu? Mitä apina voisi tehdä?
 - Voisiko apina yrittää ensin selvittää tilannetta rauhallisesti keskustelemalla flamingon kanssa, ja tämän jälkeen tarpeen vaatiessa mennä kertomaan tarhatädille?
- Mitä flamingo voisi tehdä?
 - Voisiko hän pyytää apinalta anteeksi ja antaa pallon takaisin?
- Miten flamingon olisi pitänyt toimia?
 - Hän olisi esimerkiksi voinut odottaa omaa vuoroa, sopia apinan kanssa vuoroista tai kysyä apinalta, jos tämä haluaisi leikkiä hänen kanssaan yhdessä pallolla.

Tässä voisi myös kertoa lapsille, että kiusaaja voi joutua yhtä lailla kiusatuksi, kuten apina joutui. Apina kiusasi aikaisemmin leijonaa tönimällä tätä jonossa, ja nyt taas flamingo kiusasi apinaa viemällä tältä pallon. Kenestäkään ei tunnu mukavalta joutua kiusatuksi. Siksi kannattaa toimia muille sillä tavalla, kuin haluaisi että muutkin kohtelee itseään.

Olipa kerran eräässä puutarhassa ankaemo, joka hautoi muni-
aan.
Se oli hautonut munia jo niin
kauan,
että koko puuha alkoi väsyttää sitä.

Viimein ankaemon munat
alkoivat risahdella rikki
yksi toisensa jälkeen.
– Piip! Piip! alkoi kuulua,
kun poikaset pistivät
pänsä esiin munista.
Suurin munista pysyi
kuitenkin vielä ehjänä.
Ankaemon oli jatkettava hautomista.

Naapurin ankkamuori tuli katsomaan
ankaemon suurta munaa.
– Se on kalkkunan muna.
Kerran kauan sitten minunkin pesään
oli tullut kalkkunan muna.
Usko pois, kalkkuna se on!
ankkamuori selitti.

– Minä haudon sen
joka tapauksessa loppuun asti,
kun olen kerran aloittanut,
ankaemo sanoi ja jatkoi hautomista.

Lopulta myös suurin muna halkesi.
Poikanen kömpi esiin
ja piipitti kovalla äänellä.
– Onpa tämä poikanen iso ja ruma.
Jospa se onkin kalkkunanpoikanen,
anikkaemo ajatteli hetken mielessään

Anikkaemo kutsui poikasensa koolle
ja vei ne lammelle.
Yksi toisensa jälkeen
poikaset hyppäsivät veteen
ja alkoivat heti uida.
Myös viimeinen iso ja ruma
ankanpoikanen hyppäsi veteen ja ui.

– Ei se mikään kalkkuna ole,
koska se osaa uida.
Kyllä se minun poikaseni on,
vaikka onkin iso ja ruma,
anikkaemo sanoi,
kun näki poikasen vedessä.

Uinnin jälkeen ankaemo ja poikaset
lähtivät ankkatarhaan.
Siellä ne tapasivat
vanhan ankkamuorin.

– Päivää, päivää!
Olettepa te söpöjä,
kaikki muut paitsi tuo yksi.
Se on kovin iso ja ruma,
ankkamuori sanoi.
– Ei poikasen tarvitsekaan olla
söpö.
Se ui yhtä hyvin kuin muutkin,
ankaemo puolusti poikasta.

Poikaset jäivät
ankkatarhaan asumaan.
Ne viihtyivät siellä hyvin,
kaikki muut paitsi
ruma ankanpoikanen.
Sitä pilkattiin ja tönittiin.
Myös muut linnut, kanat ja kalkkuna,
kiasivat rumaa ankanpoikasta.

Ruma ankanpoikanen
oli yksinäinen ja surullinen.
– Lähden pois,
koska kukaan ei välitä minusta,
se ajatteli mielessään.

Eräänä aamuna
ruma ankanpoikanen
karkasi ankkatarhasta.
Se ryömi aidan alitse
ja lähti juoksemaan pakoan,
kauas pois ankkatarhasta.

Ankanpoikanen juoksi ja juoksi,
kunnes se tuli suurelle suolle.
Suolla asui sorsia.

Sorsat eivät kuitenkaan halunneet
rumaa ankanpoikasta joukkoonsa.
– Jatkathan matkaasi,
emme kaipaa vieraita,
sorsat sanoivat ankanpojalle.

Ja niin ruma ankanpoikanen
jatkoikin matkaansa.

Ruma ankanpoikanen
saapui pienen mökin luo.
Mökissä asui eukko,
joka päästi ankanpoikasen si-
sään.

– Pian se alkaa munia
minulle ruuaksi ankanmunia,
eukko puheli itsekseen.

Ruma ankanpoikanen
ei kuitenkaan tiennyt,
mitä muniminen oli.
Kun tämä selvisi eukolle,
se ajoi ankanpoikasen ulos mö-
kistään

Ruma ankanpoikanen
jatkoj taas matkaansa
ja saapui pienelle järvelle.

Koko kesän ruma ankanpoikanen
ui yksin järvessä.
Muut linnut hyljeksivät sitä,
koska se oli erilainen

Kesä muuttui syksyksi.
Silloin ruma ankanpoikanen näki,
miten suuret, kauniit ja valkeat
linnut lensivät järven yli.
Linnut olivat joutsenia.

Valkeat linnut päästivät huudon,
johon ruma ankanpoikanen
vastasi niin kovalla äänellä,
että pelästyi itsekin.
Ruma ankanpoikanen ei voinut
unohtaa noita kauniita lintuja.

Tuli talvi.
Ruma ankanpoikanen
ui edelleen yksin järvessä.
Lopulta se väsyi ja pysähtyi
ja jäättyi kiinni järveen.

Eräs talonpoika löysi
ruman ankanpoikasen järven
jäältä.
Talonpoika vei poikasen kotiinsa.
Siellä se virkosi takaisin elä-
mään.

Talonpojan lapset
olisivat halunneet leikkiä
ruman ankanpoikasen kanssa.
Mutta lapset pelottivat ankanpoi-
kasta.
Se juoksi pakoon, minkä ennätti.

Ruma ankanpoikanen viettikin
talonpojan mökissä
onnettoman talven.

Kun tuli kevät,
ruma ankanpoikanen
palasi järvelle.

Äkkiä se kohosi siivilleen.
Ruma ankanpoikanen
oli oppinut lentämään!
Se lensi ja lensi.
Ennen kuin se huomasikaan,
se oli kauniissa puutarhassa,
jonka keskellä oli lampi.

Aluksi se kellui lammessa yksin,
mutta pian sinne lensi
kolme isoa ja kaunista joutsenta.

Ruma ankanpoikanen tunsu
nuo valkeat linnut.
Ne olivat samoja lintuja,
joita se oli katsellut syksyllä.

– Menen noiden lintujen luo.
Ne varmaan nokkivat minut
kuoliaaksi,
koska olen niin ruma.
Mutta en välitä siitä.
Parempi kuolla kuin elää yksin
ja kaikkien hyljeksimänä,
ruma ankanpoikanen ajatteli.

Ruma ankanpoikanen ui
joutsenten luo.
Se painoi päänsä alas,
ja mitä se näkikään vedessä?
Ruma ankanpoikanen
näki oman kuvansa.
Mutta se ei ollutkaan enää
ruma.
Se olikin komea joutsen!

Muut joutsenet tulivat sen luo
ja tervehtivät sitä ystävällisesti.

Puutarhaan tuli
myös lapsia.
– Katsokaa, täällä
on uusi joutsen!
lapset huusivat ja
taputtivat käsi-
ään.
He heittelivät jout-
senille herkkuja.

Nuori joutsen,
entinen ruma ankanpoikanen
oli kovin hämillään.
Sitä ujostutti.
Se muisti, miten sitä ennen
oli pilkattu ja hyljeksitty.
Nyt sitä sanottiin kauniiksi.

Nuori joutsen oli onnellinen,
mutta ei tullut ylpeäksi.
Se oli vain onnellinen.
– Näin suuresta onnesta
en osannut uneksiakaan,
kun olin ruma ankanpoikanen,
nuori joutsen ajatteli mielessään.

Sen pituinen se.

Hei vanhemmat!

Olemme Heidi ja Henna, viimeisen vuoden sosionomiopiskelijat Oulun ammattikorkeakoulusta. Teemme [REDACTED] päiväkodin [REDACTED] -ryhmään opinnäytetyömme. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja käsittelee ryhmäyttämistä ja lasten sosiaalisten taitojen tukemista. Siihen kuuluu kaksi aamupiiriä ja viisi toimintakertaa, jotka pidämme päiväkodissa seuraavina päivinä: 27.4., 2.5., 12.5., 16.5., 19.5., 23.5. ja 25.5. Tuokioillamme leikimme mm. erilaisia ryhmäytymisleikkejä ja teemme toiminnallisia harjoituksia koko ryhmän voimin.

Terveisin,

Heidi Saarinen ja Henna Väliäho

Oulun ammattikorkeakoulu